

AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT KUVALLISEN ILMAISUN PERUSTUTKINNOSSA

Teija Olkkola

**Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Olkkola, Teija	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 42s + 17s liitteet	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Ammattiosaamisen näytöt kuvallisen ilmaisun perustutkinnossa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Laitinen, Antti		
Toimeksiantaja(t) —		
Tiivistelmä <p>Nuorten näytöt ovat tulleet osaksi kuvallisen ilmaisun perustutkinnon opetussuunnitelmaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että näytöt tulee sisällyttää osaksi opiskelijoiden työtehtäviä opintojen aikana; oppilaitoksessa ja/tai työssäoppimisjaksolla. Kehittämishankkeen tarkoituksena on selvittää, mitä näytöt ovat ja mitä asioita niihin liittyy ja miten niitä arvioidaan.</p> <p>Ammattiosaamisen näytössä opiskelija osoittaa käytännön työtehtävien kautta, miten hyvin hän on opinnoissaan saavuttanut opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden mukaisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon. Opiskelija voi suorittaa näytöt oppilaitoksessa tai työpaikalla työssäoppimisjakson yhteydessä, mikä on suositeltavin vaihtoehto. Näyttö voi olla vaihtoehtoisesti myös opinnäytetyö tai portfolio.</p> <p>Näyttöjen sijoittuminen työssäoppimisen yhteyteen palvelee näyttöjen yhtä tärkeää tavoitetta eli työelämäyhteyksien kehittämistä. Lisäksi näyttöjen arvioinnin kolmikantaisuus toteutuisi työpaikalla parhaiten, jossa ohjaava opettaja, työpaikkaohjaaja ja opiskelija arvioivat näytön yhdessä.</p> <p>Opiskelijat tarvitsevat näytöistä suoriutuakseen erilaisia ohjaus- ja tukipalveluja. Tässä oppilaitoksella on suuri rooli. Erityisen tarpeellista ohjaus- ja tukipalveluiden olemassaolo on erityisopiskelijoille. Opiskelijoiden ohjauksen tueksi tämän kehittämisraportin liitteeksi on tehty opiskelijan opas, minkä on tarkoitus auttaa opiskelijaa ymmärtämään, mistä näytöissä on kyse. Lähtökohtanahan näytöissä on se, että ketään ei lähetetä tietoisesti epäonnistumaan näytöissä vaan onnistumaan!</p>		
Avainsanat (asiasanat) Opetussuunnitelma, ammattiosaamisen näytöt, työssäoppiminen, arviointi		
Muut tiedot —		

Author(s) Olkkola, Teija	Type of Publication Development project report	
	Pages 42 + 17	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Professional proofs of study programme in visual expression		
Degree Programme Teacher Education College		
Tutor(s) Laitinen, Antti		
Assigned by —		
Abstract Professional proofs have become apart of the study in visual expression. It means that the proofs will have to be included as assignments in students' studies during their studies at school or at work period. This report shows what the proofs are and how they will be evaluated. With the professional proof the students will show their knowledge in visual expression. The proofs can be done at the school, at work where the student is while his work period of studies or by portfolio. The report tells what kind of help the students are able to have while designing and showing their professional proofs.		
Keywords Study programme, professional proof, work period of studies, evaluation on education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	2
2	NÄYTTÖJEN SIIJOITTUMINEN OPETUSSUUNNITELMAAN JA TYÖSSÄOPPIMISEEN	4
3	NÄYTÖN TAVOITTEET	7
4	NÄYTÖN TEHTÄVÄT	11
5	NÄYTÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN	13
	5.1. Ammattiosaamisen näytön suunnittelu ja toteutus eri osapuolten yhteistyönä	14
	5.2. Ammattiosaamisen näyttöaineisto opintokokonaisuuksittain	15
	5.2.1. Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot	15
	5.2.2. Graafisen suunnittelun opinnot	17
6	NÄYTÖN ARVIOINTI	20
	6.1. Ammattiosaamisen näytön arviointi	22
	6.2. Ammattiosaamisen näytön arvosanan antaminen ja arviointitiedon tallentaminen	24
7	OPISKELIJOIDEN OHJAUS- JA TUKIPALVELUT	27
	7.1. Näytöt erilaisen opiskelijan näkökulmasta.....	28
	7.2. Opiskelijan yksilöllinen näyttösuunnitelma	30
8	NÄYTTÖJEN OPETUSSUUNNITELMAPERUSTEISUUS, TYÖELÄMÄ- LÄHTÖISYYS JA KOLMIKANTAISUUS	35
	8.1. Toimijoiden roolit näytöissä	36
9	POHDINTA	40
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	42
	LIITE 1. Opiskelijan opas	
	LIITE 2. Seinäjoen koulutuskeskuksen ammattiosaamisen näytön arviointilomake	
	KUVIOT.....	7
	KUVIO 1. Kuvio näyttöjen koulutukseen tuomista uusista asioista.....	7
	KUVIO 2. Erilaiselle oppijalle sopiva näyttö – kaikille sopiva näyttö.....	32

1 JOHDANTO

Nuorten ammatillisen koulutuksen perustana toimii koulutuksesta säädetty laki ja asetus. Opintosuunnitelma on rakennettu kussakin oppilaitoksessa valtakunnallisten OPS-perusteitten pohjalta. Toisen asteen ammatillisista oppilaitoksista valmistuu perustutkinnon suorittaneita nuoria. Kuvallisen ilmaisun perustutkinnon suorittaneista tulee kuva-artsaneja.

Jotta ammatillinen koulutus pystyisi vastaamaan yhteiskunnan vaatimuksiin mahdollisimman hyvin, on ammatillista peruskoulutusta pyritty laajentamaan yhteistyössä yritysten kanssa työssäoppimisjaksoilla sekä nuorten näytöillä. Mahdollisimman suuri osa näytöistä on tarkoitus järjestää aidoissa työtilanteissa työssäoppimisen aikana. Työssäoppiminen on osa opetussuunnitelmaa, jota laajennettiin vuonna 2005 nuorten ammatillisen osaamisen näytöillä. Vuonna 2006 aloittaneet kuvallisen ilmaisun opiskelijat tulevat suorittamaan näytön jokaisesta opintokokonaisuudesta valtakunnallisen ops:n mukaisesti.

Kuvallisen ilmaisun näyttöpilottihanke (KIP) pohjusti näyttöjen liittämistä opetussuunnitelmaan. Olin itse mukana KIP-pilottihankkeessa, jonka tavoitteena oli testata kuvallisen ilmaisun ops:iin sisältyvien opintokokonaisuuksien näytöt oppilaitoksissa. Tämän pohjalta sain hyvän lähtökohdan opintoihini liittyvälle kehittämishankkeelle. Tänä syksynä 2007 on aloitettu kuvallisen ilmaisun opetussuunnitelmien uudistaminen, jossa ammatillisen osaamisen näytöt kirjoitetaan osaksi ammatillista perustutkintoa. Oppilaitoksissa tämä tarkoittaa samalla sitä, että näytöt tullaan kirjoittamaan myös oppilaitosten omiin opetussuunnitelmiin valtakunnallisen ops:n mukaisesti.

Käytännössä uudistus tarkoittaa sitä, että näytöt tulee sisällyttää osaksi opiskelijoiden työtehtäviä opintojen aikana; oppilaitoksessa ja/tai työssäoppimisjaksolla. Tätä varten opiskelijat tarvitsevat ohjausta sekä ohjeistusta. Tarkoitukseni onkin selvittää, mitä näytöt ovat ja mitä asioita niihin liittyy. Kehittämishankkeen ohessa tavoitteenani on myös toteuttaa alustava opiskelijoille suunnattu näyttöjen kirjallinen opiskelijan opas, mitä voidaan hyödyntää myös opetussuunnitelman päivitystyössä. Lisäksi oppaan avulla voidaan auttaa opiskelijoiden vanhempia ymmärtämään näyttöjen tarkoitus ja merkitys.

Kehittämishankkeeni tukee tätä tavoitetta ja sen avulla pystytään myös paremmin selvittämään ammattiosaamisen näyttöjen tehtävät, tarkoitus ja käytännön asiat työpaikallani Taidon ja kulttuurin oppilaitos TAIKU:ssa.

Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen tavoitteena on:

- koulutuksen laadun varmistus
- oppimis- ja opetuskulttuurin kehittäminen
- opetussuunnitelmien ja arvioinnin kehittäminen
- erilaisten oppijoiden huomioiminen
- koulutuksen ja työelämän kohtaaminen

Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen järjestäminen vaatii:

- tutkintokohtaisen OPS:n sisältöjen hallintaa oppilaitoksissa, keskeisen ammatillisen osaamisen hahmottamista
- arvioinnin periaatteiden hallintaa
- työelämätietoutta (ammatilliset vaatimukset)
- yhteistyöverkostoa, esim. oppilaitos, ammatillinen toimikunta ja työpaikkakontaktit

Käsittelen näyttöjen yhteydessä myös arviointia, koska se on luonnollisesti tärkeä osa näyttöjä ja kertoo opiskelijan ammatillisen osaamisen tasosta. Arviointi on käsitteenä melkoisen laaja alue tarkastella ja siksi olen rajannut sen käsittelemään lähinnä työssäoppimisen arviointia, johon näytöt ensisijaisesti pyritään sijoittamaan. Työssäoppimisen arvioinnissa voidaan nähdä arviointiin liittyviä evaluaation ja arviointitutkimuksen käsitteitä ja niiden merkitys arvioinnille. Työssäoppimisen arviointi ei ole myöskään yksipuolista, vaan siinä tarkastellaan asiaa kolmesta eri näkökulmasta. Opettajan, oppilaan ja työpaikkaohjaajan erilaiset roolit ja näkemykset asiasta rakentavat hyvän kokonaisuuden. Tähän arviointiin liittyy myös nykypäivän arvioinnin kehittäminen ja sitä kautta voidaan nähdä myös, kuinka arviointi vaikuttaa koulutuspoliittisesti neljännessä arviointisukupolvessa. Käyn läpi muutamia arviointiin liittyviä käsitteitä, kuten formatiivinen ja summatiivinen arviointi sekä evaluaatio. Niillä on omat tehtävänsä ja varsinkin työssäoppimisen arvioinnissa niiden tarpeellisuus hahmottuu tarkemmin. Lisäksi tarkastelen neljännen arviointisukupolven evaluaatiota, sekä sitä, miten se liittyy nykypäivän työssäoppimisen kolmikantaiseen arviointiin.

2 NÄYTTÖJEN SJOITTUMINEN OPETUSSUUNNITELMAAN JA TYÖSSÄOPPIMISEEN

Ammattiosaamisen näytöistä on säädetty laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 601/2005 ja valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 603/2005 (<http://www.oph.fi/ops>). Ammattiosaamisen näytöt ovat opiskelun aikana järjestettäviä opinnäytteitä, joissa opiskelija näyttää käytännön työtehtävissä, miten hyvin hän on saavuttanut opintojen edellyttämän ammattitaidon. Ammattiosaamisen näytöt ovat osa ammatillisia aineita eivätkä koske yhteisiä ja vapaasti valittavia opintoja. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 11.)

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija osoittaa käytännön työtehtäviä tekemällä, miten hyvin hän on saavuttanut opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden mukaisen, työelämän edellyttämän ammattitaidon. Ammattiosaamisen näytöt suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä työelämän edustajien kanssa. Näytöt järjestetään mahdollisuuksien mukaan työssäoppimisen yhteydessä. Näyttöjä voidaan toteuttaa myös muilla työpaikoilla tai oppilaitosten työtiloissa. (<http://www.oph.fi/ops>.)

Kansallinen ammattiosaamisen näyttöaineisto on laadittu voimassa olevan opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteiden pohjalta. Aineisto ei ole normi, vaan tukimateriaali, jota koulutuksen järjestäjät voivat käyttää ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelun ja toteuttamisen apuna. Aineisto ohjaa ammattiosaamisen näyttöjen paikallista toteuttamista ja yhdenmu-kaistaa opiskelijan arviointia. Näyttöaineistossa on ohjeet sen käyttäjille ja opintokokonai-suuksittain laaditut osiot, jotka sisältävät näytön kuvauksen, näyttöympäristön kuvauksen ja näytön arvioinnin sekä esimerkkejä näyttöjen toteuttamisvaihtoehdoista.

(<http://www.oph.fi/ops>.)

Ammattiosaamisen näytöt voivat olla erillisiä näyttötilaisuuksia työpaikoilla tai oppilaitoksissa, opinnäytteitä työssäoppimisen jaksoilla, portfolioita tai opinnäytetöitä. Osaamisen arviointi tehdään yhteistyönä opiskelijan, opettajan ja työelämän edustajan kanssa. Uusituissa opetus-suunnitelmissa painotetaan erityisesti ammattiosaamisen näyttämistä työpaikoilla työssäoppi-misjaksojen yhteydessä. Ammattiosaamisen näyttöjen tarkoituksena on parantaa ammatillisen peruskoulutuksen laatua, yhtenäistää opiskelija-arviointi samanlaiseksi koko Suomessa ja edistää opiskelijan siirtymistä työelämään. Daavittilan ym. (2006, 11) mukaan erityistä tukea

tarvitsevalle opiskelijalle ammattiosaamisen näyttäminen työtä tekemällä on usein mielekkäämpi vaihtoehto kuin perinteinen malli, jossa painotetaan koeosaamista. Erityisen tärkeää on pohtia, kuinka saadaan ammatillisen osaamisen näytöt istumaan luontevasti varsinkin työelämään. Haasteena saattaa työelämän taholla olla esimerkiksi se, että työpanosta tarvitaan entistä enemmän ohjaus- ja arviointitehtäviin ja ”omat työt” jäävät taka-alalle. Näin on varsinkin pienten työnantajien kohdalla. Useiden ammattialojen kohdalla on ongelmana myös se, kuinka saadaan ammattiosaamisen näytöt tasavertaisiksi keskenään (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 11-12).

Taidon ja kulttuurin oppilaitos TAIKU:n kuvallisen ilmaisun opetussuunnitelma on käytännössä jaksotettu kuuteen jaksoon. Alustava tarkoitus on, että opiskelijat suorittavat jokaisen jakson lopussa näytön tai osanäytön. Opintokokonaisuusnäytön suorittaminen edellyttää, että kaikki opintojaksot, jotka sijoittuvat opintokokonaisuuden alle, on suoritettu. Jos osa opintojaksoista on suorittamatta, opiskelija voi suorittaa osanäytön opintokokonaisuudesta.

Näytöt pyritään suorittamaan työssäoppimisen yhteydessä. Tällä hetkellä on mahdotonta, että kaikki näytöt sijoittuisivat työssäoppimisen yhteyteen, koska opiskelijat eivät ole voineet suorittaa kaikkia opintojaksoja siihen mennessä, kun he ovat viimeisen kerran työssäoppimassa. TAIKU:ssa opiskelijat suorittavat toisen vuoden syyslukukaudella 10 opintoviikkoa opinnoistaan työssäoppimalla ja toiset 10 opintoviikkoa kolmannen vuoden kevätlukukauden alussa.

Oppilaitoksessa suoritettavat näytöt arvioi ohjaava opettaja sekä toinen ammatillisten aineiden opettaja. Lisäksi opiskelija antaa oman itsearvioinnin suorituksestaan. Työssäoppimisen näytöt arvioidaan kolmikanta-arviointina. Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijan näytön arvioi työpaikkaohjaaja, ohjaava opettaja sekä opiskelija itse. Lisäksi näytöstä keskustellaan yhdessä. Arviointikriteerit perustuvat tavoitteisiin, joiden pohjalta näytöt suunnitellaan ja toteutetaan.

Orientoiduttaessa näytön suunnitteluun ja toteutukseen on hyvä tarkastella muutamia seikkoja. Pitäisi huomioida mm. opiskelijan ammatillisen kasvun tarkoitus sekä mitä opiskelijan tulisi hallita eli mitä opetussuunnitelmaperusteiden mukaan pitää osata. Tähän liittyy myös arvioinnin periaatteiden hallinta eli pitää tietää, mitä osaamisen aluetta näytöllä arvioidaan. Nuoren ammatillista kasvua voi samalla peilata näiden asioiden kautta. Opiskelijahan itse pääasiassa suunnittelee oman näyttönsä, joten osoittamalla osaamistaan arvioinnin periaatteissa sekä näytön kytkennöistä opetussuunnitelman perusteisiin, näyttää hän osaamistaan myös opintojensa

kokonaisuuden ymmärtämisessä. Näyttöjen suunnittelussa huomioidaan myös olemassa oleva yhteistyöverkosto, johon yleensä liitetään työssäoppimispaikat. Opiskelijalle se merkitsee mahdollisuutta näyttää ammatillista osaamistaan työelämän ammattitaitovaatimuksissa ja sitä kautta nuori kulkee lähemmäksi ammattilaisuutta.

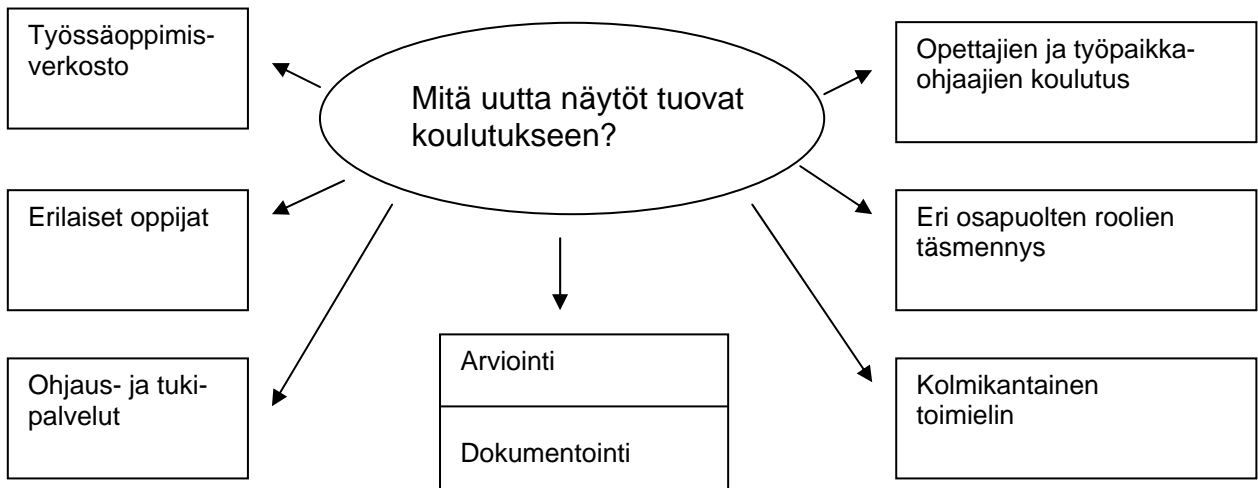
Kun opetussuunnitelmaa tarkasteltaessa mietitään, miten sen pohjalta voidaan siirtyä työssäoppimiseen ja näyttöihin, voidaan asian helpottamiseksi jakaa asiat kahteen osaan eli työssäoppimisjakson tavoitteisiin ja näyttötehtäviin. Aluksi analysoidaan tutkinnon perusteiden yleinen osa, josta siirrytään tutkinnon perusteiden opintokokonaisuuksien tavoitteiden analysointiin. Siinä tarkennetaan keskeiset toiminta- tai tehtäväkokonaisuudet tai työtehtävät opintokokonaisuudessa, joista poimitaan keskeinen osaaminen ja arvioinnin kohteet. Työssäoppimisjakson tavoitteena on opiskelijan toiminnan kehittyminen oman alan ammatillisissa tehtävissä ja sen arviointi on oppimisprosessin arviointia. Näyttötehtävässä vastaavasti arvioidaan oppimistulosta.

3 NÄYTÖN TAVOITTEET

Näytöt tuovat paljon uusia asioita koulutukseen, jotka on seuraavana listattu tiivistetysti tavoitteiden muodossa, sekä lisäksi kuvion avulla.

Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen tavoitteita ovat seuraavat:

- Parantaa ammatillisen koulutuksen laatua yhdessä työelämän kanssa
- Varmistaa työelämän edellyttämän ja riittävän ammattitaidon saavuttaminen
- Kehittää opetussuunnitelman perusteiden ja opetussuunnitelmien tavoitteita ammatilliseen suuntaan mm. käyttämällä arviointikriteerinä työelämän edellyttämää osaamista
- Kehittää välillisesti ammatillisen koulutuksen opetusjärjestelyjä ja tuki- ja ohjaustoimia sekä oppilaitoksessa että työssäoppimisessa
- Osaavat toimijat työelämän ja koulutuksen yhteistyöntekijöinä
- Yhtenäistää opiskelija-arviointia ja saada työelämän osapuolet mukaan ammattitaidon saavuttamisen arviointiin

KUVIO 1. Kuvio näyttöjen koulutukseen tuomista uusista asioista.

Organisaation tavoite

Koulutuksen järjestäjän näkökulmasta tavoitteena on selkiyttää ja luoda toimivat käytänteet työssäoppimiseen ja näyttöjen järjestämiseen sekä toteuttamiseen koulutuksen järjestämisessä ja tutkintokohtaisissa koulutuksissa.

Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutus ammatilliseen koulutukseen

Suomen ammatillinen koulutus on korkeatasoista, hyvin organisoitua ja hyvin resursoitua. Suomalainen perinne on kuitenkin koulumaisuus, joka toteutuksena tarkoittaa erillisyyttä niistä työympäristöistä, joissa taidot todentuvat. Verrattuna moniin Euroopan maihin esimerkiksi työelämään kiinteästi yhteydessä oleva oppisopimuskoulutus on vähäisempää ja koulumainen ammatillinen koulutus puolestaan yleisempää. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 6.) Meillä tavoitteeksi on asetettu elinikäiselle oppimiselle ja työelämässä kehittymiselle perustaa antava ammatillinen peruskoulutus, joka joustaa myös ammattitaitovaatimusten muuttuessa. Monissa Keski- ja Etelä-Euroopan valtioissa traditio on toisenlainen. Daavittilan ym. (2006, 6) mukaan niissä työelämän välittömät tarpeet ja suoraan sovellettava ammattitaito ovat olleet keskeisiä ammatillisen koulutuksen päämääriä. Molemmissa on puolensa, ja onkin havaittavissa näkemysten yhdentymistä, koulutusmaisuuuden ja työelämälähtöisyyden lähentymistä.

Suomalaista ammatillista koulutusta on kehitetty viime vuosien aikana siten, että työelämän tarpeet tulisivat entistä paremmin huomioonotetuiksi jo koulutuksen kuluessa. Työssäoppiminen on kehittynyt näiden tavoitteiden pohjalta ja viimeisimpänä uudistuksena on ammattiosaamisen näyttöjen tulo toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Ammattiosaamisen näytöillä tarkoitetaan koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhdessä suunnittelemaa, toteuttamaa ja arvioimaa työtilanteita tai työprosesseja. Ammattiosaamisen näytössä opiskelija osoittaa käytännön työtilanteissa, miten hyvin hän on omaksunut opetussuunnitelmissa määritellyn ja työelämässä vaadittavan ammattitaidon (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 6). Kyseessä on ensisijaisesti opiskelijan arviointiin liittyvä uudistus. Näyttöjen tavoitteena on monipuolistaa arviointia ja arviointimenetelmiä.

Opiskelijan etuja ajateltaessa voidaan yleisesti varmaan sanoa, että opiskelijat saavat tietoa todellisista työelämän osaamisvaatimuksista ja heillä on näyttöjen yhteydessä mahdollisuus verrata omia taitojaan näihin vaatimuksiin. Työpaikoilla suoritettavat näytöt antavat todennäköisyyden kokemusta ja realismia opiskeluun. Lisäksi voidaan olettaa, että työpaikoilla tapahtuvan osaamisen näyttäminen todellisissa työtilanteissa luo motivaatiota oppimiseen. Tietoja ja taitoja ei pöntätä eikä harjoitella turhan takia, vaan osaamisen tarve on välittömästi nähtävissä. Tätä voidaan pitää myös oikeudenmukaisena arviointitilanteena: näyttöarvosanan tasoon vaikuttaa olennaisesti se, miten hyvin opiskelija suoriutuu todellisissa työtilanteissa. Myös sellaisilla opiskelijoilla, jotka eivät koe tietopuolista opiskelua omakseen, on mahdollisuus näyttää osaamisensa käytännön tilanteissa. Ammattiosaamisen näyttöjen kokeilussa on todettu, että

näytöt auttavat varsinkin niitä opiskelijoita, joilla on lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuksia tai jotka ovat toiminnallisesti suuntautuneita ja oppivat parhaiten tekemällä. Työpai-koilla tapahtuvat näytöt antavat opiskelijalle siten mahdollisuuden osoittaa osaamistaan käy-tännössä ja saada työntaja kiinnostumaan hänestä mahdollisena työntekijänä koulutuksen jälkeen. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 6-7.) Työssäoppimisen aikana suoritettut näy-töt tukevat siten myös ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteita eli luodaan nuorelle mahdol-lisuus saada koulutuksen jälkeen ammattiaan vastaavaa työtä.

Työelämän edustajille näyttöjen myönteiset puolet liittyvät koulutuksen muuttumiseen työ-elämälähtöisemmäksi. Usein työelämässä toimivat ovat arvostelleet ammatillista koulutusta erilliseksi ja liian teoreettiseksi. Näytöt antavat mahdollisuuden vaikuttaa siihen, mitä halutaan arvioida ja mitä opiskelijoiden toivotaan osaavan. Työnantajat ovat kokeneet positiivisena myös sen, että heiltä kysytään, mitä ammatillisessa koulutuksessa pitäisi opettaa ja arvioida ja miten kehittää opetussuunnitelmia. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 7.)

Koulutuksen järjestäjille ja opettajille ammattiosaamisen näyttöjen käynnistyminen tarkoittaa opetuksen entistä suurempaa avautumista koulun ulkopuolelle. Daavittilan ym. (2006, 7) mu-kaan kontaktit työelämän kanssa laajenevat ja syvenevät tarjoten molemminpuolisen kehitty-misen mahdollisuuksia. Oppilaitoksen ja opetuksen kannalta näytöt tuovat tavoitteellisuutta ja konkretiaa sekä antavat palautetta siitä, mihin asioihin koulutuksen sisällöissä ja menetelmissä tulee kiinnittää huomiota. Myös ammatillisen koulutuksen arvostuksen ennakoidaan parane-van, kun osaamista arvioimassa on työssä olevia ammattilaisia. Heidän arviointiperustanaan on se, mitä työssä todella pitää osata, ja siihenhän oppilaitostenkin tulisi opetuksessaan pyrkiä (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 7).

Ammatillisen erityisopetuksen näkökulmasta näytöt sisältävät mahdollisuuden uudistaa ope-tusta. Erityisopetuksessa on usein sellaisia opiskelijoita, joille käytännön työ on luontevinta ja motivoivinta. Nuorelle, jolle tunneilla istuminen on usein vaikeaa, tuntuu työnteko sujuvam-malta ja innostavammalta. Onnistuminen käytännön työtehtävissä tukee myös minäkäsitystä: en olekaan niin huono oppija kuin olen luullut. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 8.) Näytöissä jokaisella on mahdollisuus osoittaa käytännön vahvuuksiaan. Työelämän arviointiti-lanteet ovat luonnollisesti myös vaativia ja jännittäviä. Moni tarvitsee tukea vapautuakseen osoittamaan parasta osaamistaan. Oppilaitoksen tehtävänä on valmentaa ja tukea opiskelijoita näyttötilanteisiin. Hyväksyvä, rohkaiseva ja tukeva asenne antaa opiskelijalle luottamusta

omiin taitoihinsa ja parantaa mahdollisuuksia onnistua myös näyttötilanteissa (Emt., 8). Myös opettajien ja työpaikkaohjaajien yhteistyö korostuu silloin, kun opiskelijalla on jotain rajoitetta toiminnassaan tai oppimisessaan. Ammattiosaamisen näyttöjen tarkoituksena ei ole lannistaa opiskelijaa, vaan auttaa häntä suoriutumaan näyttötilanteissa ja lisätä näin hänen itseluottamustaan tulevissa näyttötilanteissa ja myöhemmin ammattityöntekijänä.

4 NÄYTÖN TEHTÄVÄT

Tutkinnon suorittaminen edellyttää muutakin kuin näytön läpäisyä. Näytöt ovat osa opiskelijan arviointia, sillä opintokokonaisuuden arvosana ei yleensä muodostu pelkän näytön perusteella. Osaamista voi osoittaa myös muulla tavalla, kuten näytöillä. (<http://www.oph.fi/ops>.)

Näytöllä on kaksi tehtävää:

- 1) Ammattitaidon olemassaolon osoittaminen
- 2) Opiskelijan ammatillisen kasvun tukeminen

Näyttöjä suorittaessaan opiskelijat kasvavat ammatillisesti. Tämä tulee mielestäni ilmi siinä, että he joutuvat itse suunnittelemaan näyttönsä eri opintokokonaisuuksiin. Heidän on siis kyettävä hahmottamaan oppimistaan ammatillisista asioista jokaiseen opintokokonaisuuteen liittyvät tärkeimmät piirteet ja asiat. Heidän on nähtävä asiat kokonaisuuksina, sekä miten ammattiosaamisen osiot liittyvät toisiinsa. Esimerkiksi jos opiskelija tekee näytön, mikä on tarkoitus arvioida kahdesta eri näkökulmasta, hänen on pystyttävä erottamaan näkökulmiin liittyvät asiat toisistaan. Tällainen näyttö voisi olla julkaisun suunnittelu ja toteuttaminen. Opiskelija näyttäisi siinä ammatillisen osaamisensa graafisen suunnittelun perusosaamisessa sekä visuaalisessa osaamisessa. Arvioinnin kohteena graafisen suunnittelun perusosaamisessa olisi opiskelijan kyky luoda ja toteuttaa määrätynlainen julkaisu oikeilla työvälineillä ja -menetelmillä sekä visuaalisessa osaamisessa julkaisun viestinnällinen ilmaisu kuvallisen ajattelun kautta.

Opiskelijan ammatillinen kasvu tukee siten myös opetussuunnitelmaperusteiden tavoitteita. Opiskelijan kyetessä suunnittelemaan näyttönsä huomioimalla opintokokonaisuuksien tavoitteet ja sisällöt, hän samalla osoittaa kykynsä hallita opetussuunnitelman perusteita. Arvioinnin periaatteiden hallinta tulee myös esille, koska opiskelija asettaa näytölleen tavoitteet ja siten myös arvioinnin kohteet. Hän osoittaa ammatillisen osaamisen rinnalla kykyä hallita työkokonaisuutta ja kykyä tarkastella omaa osaamistaan realistisesti eli itsearvioi omaa työtään.

Tämä on tärkeää, kun näyttöä tarkastellaan työelämän ammattitaitovaatimusten näkökulmasta. Opiskelija on siirtymässä opiskelijan roolista ammattityöntekijän rooliin. Työntekijänä hänen on pystyttävä soveltamaan opiskeluaikana oppimiaan asioita käytäntöön ja nähtävä asiat kokonaisuuksina, vaikka tekisikin kokonaisuudesta vain jotain osatehtävää. Opiskelija joutuu luottamaan omaan osaamiseensa ja ymmärryksensä. Kohdatessaan työkohtaisia ongelmia, hän

ongelmanratkaisijana etsii tapoja ratkaista asiat, jotta pääsisi tavoitteeseensa. Hän soveltaa oppimiseensa ongelmaperustaista oppimiskäsitystä. Työpaikalla suoritettava näyttö usein tukee tätä näkemystä, koska siellä työvälineet ja –menetelmät poikkeavat oppilaitoksessa olevista.

Näytön suorittaminen työssäoppimisen yhteydessä tarjoaa opiskelijalle siten etuja. Siinä voidaan mitata opiskelijan ammatillista osaamista aidoissa työtilanteissa eli opiskelija saa tehdä oikeita töitä yritykselle sekä samalla se edistää opiskelijan ammatillista kasvua opiskelijasta ammattiosaajaksi. Mielestäni tämä motivoi opiskelijaa paljon enemmän kuin jos tilanne olisi lavastettu. Opiskelijan asenne muuttuu ja hän todella haluaa päästä asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelija katsoo itseään oikeana työntekijänä ja hän ei siksi ehkä kovin helposti pyydä ulkopuolista apua, vaan pyrkii ratkaisemaan ongelmat ensin itse. Opiskelijan minäkuva vahvistuu ja hän rakentaa itsestään mielikuvaa tulevana alan ammattilaisena. Opiskelijan etuna näen myös sen, että näytön yhdistäminen työssäoppimisen yhteyteen luo mahdollisuuden opiskelijan yksilölliseen oppimis- ja arviointipolun toteuttamiseen, varsinkin jos opiskelija noudattaa henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Aivan helppoa tämä ei kuitenkaan aina ole. Ongelmia saattaa ilmetä varsinkin tiedonkulussa oppilaitoksen ja työpaikan välillä. Opiskelija tarvitsee usein tukea erilaisissa asioissa, varsinkin erityisopiskelija. Tuen tarpeesta kertominen on oppilaitoksen ja sitä kautta yleensä ohjaavan opettajan vastuulla. Myös yhteisymmärrys arvioinnin kriteereistä voi olla ongelmallista. Yrityksessä työssäoppija on erilaisessa asemassa verrattuna työntekijöihin; hänen työpanostaan, osaamistaan sekä ammatillista kasvua tarkastellaan ja arvioidaan. Ohjaavan opettajan on siksi tärkeää varmistaa, että työpaikkaohjaaja ymmärtää näytön ja työssäoppimisen ohjauksen sekä arvioinnin merkityksen opiskelijalle.

5 NÄYTÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

Koskinen (2003) on työskennellyt Helsingin seudun erilaiset oppijat ry:n NÄYTTÖ-projektissa. Hän on koonnut yhteen näyttöihin liittyviä asioita sen mukaa, missä tai miten näyttö suoritetaan.

Näytön toteutusmuoto voi olla jokin seuraavista

- 1) Työpaikkanäyttö
- 2) Oppilaitosnäyttö
- 3) Portfolio näytön yhteydessä

Seuraavassa on tiivistetysti Koskisen (2003) näyttö-projektin tuloksia, joita tarkastellaan eri toteutusmuotojen näkökulmasta.

Näyttö työssäoppimisen yhteydessä

- Osaamisen mittaaminen aidoissa työtilanteissa sopii arviointimenetelmänä useimmille, myös erilaiselle oppijalle
- Työssäoppimisen jakso terävöityy, myös erilaiset oppijat saavat opiskella oikeita töitä
- Yksilöllisen oppimis- ja arviointipolun toteutus mahdollistuu (edellyttää HOPS:a)
- Työssäoppimisen paikalla on iso merkitys, esim. voi tarjota myöhemmin työpaikan
- Työssäoppimisen ja näyttöjen ohjausprosessin yhdistäminen
- Ongelmia: tiedonkulku työpaikalle, yhteisymmärrys arvioinnin kriteereistä
- Työpaikkaohjaajakoulutus: myös näyttöä ja erilaista oppijaa koskeva osuus

Oppilaitosnäyttö

- Mahdollistaa opettajan jatkuvan tuen ja oppilaitoksen muiden tukimuotojen käytön
- Voidaan suunnitella tasapuoliseksi ja samanlaiseksi; ylimääräisten ärsykkeiden poisto, turvallisuus ja tutuus
- Voi olla koemainen tai epäaito (jännitys, motivaatio, ym. ongelmia)
- Helpommin käytetään kirjallisia kokeita ja tehtäviä, yksilöllinen toteutus voi jäädä vähemmälle
- Voi olla vaikea seurata ja antaa ohjausta, jos koko ryhmä näyttää samanaikaisesti

Portfolio näytön yhteydessä

- Mahdollistaa tiedon keruun näyttöön eri lähteistä
- Voidaan toteuttaa monella tavoin (oppimisvaikeuksien huomiointi)
- Monimuotoinen ja vaativa, edellyttää ohjausta
- Vaarana paperinmakuisuus
- Mietittävä arvioinnin kohteet
- Usein on dokumentointia, ei varsinaista näytön toteutusta tai osa näyttöä

5.1 Ammattiosaamisen näytön suunnittelu ja toteutus eri osapuolten yhteistyönä

Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa ovat mukana koulutuksen järjestäjä, koulutuksen järjestäjän nimeämä toimielin, opettajat, työelämän edustajat ja opiskelijat. Eri osapuolet voivat hyödyntää kansallista näyttöaineistoa seuraavissa tilanteissa.

Koulutuksen järjestäjä voi hyödyntää näyttöaineistoa suunnitellessaan ja toteuttaessaan ammattiosaamisen näyttöjä sekä tiedottaessaan niistä. Hyötyä on myös koulutettaessa asetetun toimielimen jäseniä, opetushenkilöstöä ja työelämän edustajia näyttöä varten, sekä tarkistettaessa opetussuunnitelmaa niin, että se vastaa voimassa olevia säädöksiä ja määräyksiä.

(<http://www.oph.fi/ops>.)

Toimielin voi hyödyntää näyttöaineistoa hyväksyessään suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioimisesta osaksi koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaa sekä valvoessaan näyttötoimintaa ja ammattiosaamisen näyttöjen periaatteiden toteutumista. Hyötyä on myös käsiteltäessä ammattiosaamisen näyttöjen arviointia koskevia oikaisuvaatimuksia. (<http://www.oph.fi/ops>.)

Opettaja voi hyödyntää näyttöaineistoa suunnitellessaan ja toteuttaessaan ammattiosaamisen näyttöjä käytännössä yhdessä työelämän edustajan ja opiskelijan kanssa. Samoin hyötyä on tiedotettaessa ammattiosaamisen näytöistä ja niiden arvioinnista opiskelijoille ja työelämän edustajille ja perehdytettäessä heitä niihin. Opettaja hyödyntää aineistoa myös havainnoidessaan opiskelijan työskentelyä sekä kannustaessaan ja antaessaan tarvittaessa ohjausta, osallis-

tuessaan arviointikeskusteluun ja päättäessään ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnista. (<http://www.oph.fi/ops.>)

Työelämän edustaja voi hyödyntää näyttöaineistoa perehtyessään ammattiosaamisen näyttöjen tavoitteisiin, arvioinnin kohteisiin, arviointikriteereihin ja osallistuessaan ammattiosaamisen näytön suunnitteluun yhdessä opiskelijan ja opettajan kanssa. Työelämän edustaja voi hyödyntää aineistoa myös huolehtiessaan siitä, että opiskelijalla on työssäoppimisjakson aikana mahdollisuus harjaantua näytössä vaadittavaan osaamiseen sekä perehdyttäessään opiskelijan toimipaikan niihin toimintatapoihin, työtiloihin, koneisiin ja laitteisiin, jotka ovat ammattiosaamisen näyttöjen kannalta merkittäviä, sekä toimipaikan työsuojelu- ja työturvallisuusohjeisiin. Hyötyä voi olla myös havainnoitaessa opiskelijan työskentelyä, kannustettaessa ja annettaessa tarpeen tullen ohjausta sekä kerrottaessa muille työyhteisön jäsenille näytöistä. Aineisto hyödyttää lisäksi osallistuttaessa arviointikeskusteluun ja päätettäessä ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnista. (<http://www.oph.fi/ops.>)

Opiskelija voi hyödyntää aineistoa perehtyessään ammattiosaamisen näytön tavoitteisiin, arvioinnin kohteisiin, arviointikriteereihin sekä suunnitellessaan ammattiosaamisen näyttöä ja sopiessaan siitä ja sen ajankohdasta opettajan ja työelämän edustajan kanssa. Opiskelija voi käyttää aineistoa myös arvioidessaan omaa osaamistaan. (<http://www.oph.fi/ops.>)

Opettajan vastuulla on selvittää opiskelijan mahdolliset oppimisvaikeudet ja muut osaamisen osoittamisen esteet. Ne otetaan huomioon näytön suunnittelussa niin, että opiskelijan on mahdollista näyttää todellinen osaamisensa. Arviointikriteerit on näyttöaineistoissa ilmaistu selkeästi työhön liittyvänä toimintana ja tekemisenä, joten ne soveltuvat hyvin myös erityisopiskelijoiden ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnin pohjaksi.

5.2 Ammattiosaamisen näyttöaineisto opintokokonaisuuksittain

Tutkinnon yhteisten ammatillisten opintojen opintokokonaisuuksien näytöt ovat pakollisia kaikille opiskelijoille. Koulutusohjelmittain eriytyvien opintokokonaisuuksien näytöt ovat pakollisia kyseisen koulutusohjelman valinneelle. Opiskelijan on osoitettava osaamisensa näytöillä myös valitsemisissa valinnaisissa ammatillisissa opinnoissa. Koulutuksen järjestäjä

päättää näyttöjen lukumäärän siten, että kaikkien ammatillisten opintokokonaisuuksien osaaminen tulee näytettyä. (<http://www.oph.fi/ops.>)

5.2.1 Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot

Kuvallisen ilmaisun perusosaaminen, 15 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- visuaalisen viestinnän työvälineiden, -menetelmien ja materiaalien käyttö
- tekijänoikeuksien ja eettisten sääntöjen huomioon ottaminen toiminnassa
- alan teknisen ja taiteellisen kehityksen huomioonottaminen toiminnassa.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija valmistaa visuaalisen viestinnän teoksen tai tuotteen. Hän valitsee graafisen suunnittelun, kuva- ja mediataiteen tai valokuvauksen ilmaisutavan sekä siihen sopivat ympäristöystävälliset työmenetelmät, materiaalit ja välineet käyttötarkoituksen mukaan.

Esimerkkejä näytöistä

Kuvallisen ilmaisun perusosaaminen voidaan näyttää omana näyttönään tai osanäyttöinä koulutusohjelman valinnaisten opintojen näyttöjen yhteydessä.

- Opiskelija kuvaa omia teoksiaan työnäyttekansiota varten. Hän tallentaa kuvat sähköiseen muotoon ja käsittelee ne tulostusvalmiiksi. Opiskelija arkistoi tiedoston.
- Opiskelija valitsee kuvamateriaalistaan työn. Hän liittää kuvan osaksi painotuotetta ja tallentaa kokonaisuuden sähköiseen muotoon.

Esteettinen osaaminen, 10 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- esteettisyys ilmaisussa
- visuaalisen kulttuurin huomioon ottaminen työskentelyssä.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija hyödyntää kulttuurista ja esteettistä tietoa havainnoissaan. Hän tuntee ja käyttää visuaalisen viestinnän peruskäsitteitä. Opiskelija arvioi sanallisesti

yhden tai useamman teoksen tai tuotteen esteettisyyttä ja tyyllisiä vaikutteita. Teos tai tuote voi olla opiskelijan oma tai jonkun toisen tekemä. Esittelystä tai keskustelusta ilmenee opiskelijan ymmärrys taiteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta sekä visuaalisen ympäristön havainnoinnista.

Esimerkkejä näytöistä

Esteettinen osaaminen voidaan näyttää omana näyttönään tai osanäyttöinä koulutusohjelman valinnaisten opintojen näyttöjen yhteydessä.

- Opiskelija esittelee oman näyttelynsä tai oman osuutensa ryhmänäyttelystä. Hän kertoo omista lähtökohdistaan ja niiden toteutumisesta teoksissa.
- Opiskelija tekee raportin päättötyöstään. Raportissaan hän esittelee päättötyönsä tavoitteet, taustat ja vaikutteet sekä arvioi tavoitteidensa toteutumista.
- Opiskelija esittelee galleriassa esillä olevan näyttelyn. Opiskelija valmistautuu esittelyyn ottamalla selvää taiteilijasta sekä töiden lähtökohdista ja taustoista.
- Opiskelija esittelee asiakkaalle saamansa tehtävän luonnoksia tai lopputulosta. Hän perustelee valintojaan ja sitä, miten on ratkaisuihin päätynyt.

Visuaalinen osaaminen, 15 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- kuvallisen ajattelun ja visuaalisen viestinnän esittämistapojen käyttö luovassa ilmaisussa.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija tekee töitä, joissa hän soveltaa kuva-, väri-, muoto- ja tilasommittelua. Hän kokeilee eri sommitteluvaihtoehtoja ja valitsee niistä sen, joka vastaa hänen haluamaansa visuaalista vaikutelmaa. Opiskelija analysoi ja perustelee teoksessaan tai tuotteessaan tekemänsä valinnat.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija maalaa, vedostaa, veistää tai muovailee sarjan töitä.
- Opiskelija suunnittelee painotuotteen.
- Opiskelija kuvaa ja valmistaa kuvasarjan.

5.2.2 Graafisen suunnittelun opinnot

Pakolliset opinnot

Graafisen suunnittelun perusosaaminen, 15 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- laadukkaan viestintätuotteen suunnittelu ja toteutus asiakkaalle.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija suunnittelee painotuotteen ja käyttää sanoman visuaalisoinnissa valitsemiaan kuvallisia ja typografisia ilmaisumuotoja. Hän tekee työnsä aikataulun mukaisesti painovalmiiksi sähköisessä laiteympäristössä ja selvittää työn toteutuskustannukset.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija kuvittaa ja taittaa lehtiartikkelin tai osan lehdestä.
- Opiskelija suunnittelee ja toteuttaa painovalmiin esitteen, näyttelykutsun ja julisteen.
- Opiskelija suunnittelee ja toteuttaa painovalmiin esitteen.

Graafinen muotoilu, 15 ov

Näytössä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- yritysilmmeen, markkinointiviestinnän ja mainonnan graafinen muotoilu
- näyttely- ja pakkaussuunnittelu
- merkki- ja tunnusmuotoilu.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija valmistaa laadukkaan graafisen muotoilun tuotteen asiakkaalle. Hän voi suunnitella näyttelyn tai pakkauksen tai muotoilla yritysilmmeen, tunnuk- sen, merkin tai mainonnan.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija osallistuu yrityksen visuaalisen ilmeen ja graafisen ohjeiston suunnitteluun ja toteuttamiseen.

- Opiskelija osallistuu tuotteen tai palvelun mainoskampanjan toteuttamiseen. Hän laatii tuotteelle ulkoasun sekä mainoskampanjan printti- tai verkkomediaan.
- Opiskelijaideoi ja suunnittelee olemassa olevalle tuotteelle pakkauksen. Hän hyödyntää työskentelyssään mahdollista graafista ohjeistoa.
- Opiskelijaideoi ja suunnittelee olemassa olevalle tuotteelle messuosaston. Hän hyödyntää työskentelyssään mahdollista graafista ohjeistoa.

Kustannusgrafiikka, 10 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- julkaisun ulkoasun suunnittelu ja toteutus
- graafisen teknologian perusasioiden soveltaminen
- sähköinen visuaalinen viestintä.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija soveltaa graafisen suunnittelun perusasioita painetun tai sähköisen julkaisun suunnittelussa.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija suunnittelee kirjan muodon, sidostavan, layoutin ja kannet.
- Opiskelija suunnittelee aikakauslehden layoutin ja taiton.
- Opiskelija suunnittelee www-sivujen ulkoasun.

6 NÄYTÖN ARVIOINTI

Arvioitaessa näyttöaineistoa arvioinnin kohteet ja kriteerit tulee olla kirjoitettu selkeällä kielellä ja ymmärrettävästi. Arvioinnin kohteet ja kriteerit mahdollistavat yksilöllisen arvioinnin suunnittelun. Ne kuvaavat keskeistä osaamista. Arvioinnissa tulee olla maininta, että tarvittaessa laaditaan mukautetut arviointikriteerit. (<http://www.oph.fi/ops.>)

Näytön arviointiin työssäoppimisen yhteydessä täytyy arvioinnin kriteereihin ja kohteisiin kiinnittää erityistä huomiota, koska mukana on kolmas osapuoli eli työelämän edustaja, jolle koulutuksen arviointi ei yleensä ole itsestään selvä asia. Työssäoppimisen arviointi on käytännössä toteutettua toiminnan, saatujen tulosten sekä saavutettujen tavoitteiden arviointia. Siinä voidaan selkeästi erottaa formatiivinen ja summatiivinen arviointi. Työssäoppimisen arvioinnissa toteutetaan niin kutsuttua kolmikantaista arviointia, jossa osapuolina ovat opettaja, oppilas sekä työpaikkaohjaaja. Heillä jokaisella on oma tehtävänsä arviointiprosessissa, kun oppilaan oppimisen kehitystä arvioidaan. Laajemmassa mittakaavassa arvioinnilla on merkitystä myös koulutuspoliittisesti.

Itse työskentelyprosessissa, jossa oppilas itse on keskeisessä asemassa, arvioidaan prosessin kehittymistä sekä sitä, mihin suuntaan se on menossa. Formatiiivista arviointia käytetään siis kehittämään itse prosessia ja sen taustalla olevaa ohjelmaa (Worthen ym. 1997, 17). Formatiiivinen arviointi on jatkuvaa ja sen toivotaan kannustavan oppilasta löytämään omia vahvuuksiaan ja voittamaan heikkouksiaan. Lisäksi se edistää toiminta- ja oppimisprosessia annettujen arviointipalautteiden muodossa motivoiden oppilasta jatkamaan työskentelyään (Olkinuora 2002, 12). Formatiiivinen arviointi on näin ollen lisäksi motivoivaa, tarkkailevaa sekä ohjaavaa. Opettajalla ja työpaikkaohjaajalla on prosessissa näissä tehtävissä tärkeät roolit kuuntelijoina (Worthen ym. 1997, 17).

Formatiiivinen arviointi on usein myös vapaamuotoista. Sitä ei sidota tiukasti joihinkin virallisiin arviointilomakkeisiin, koska ne ovat usein liian yleistettyjä, eivätkä siten välttämättä anna asianosaiselle oikeaa palautetta. Vapaamuotoisen arvioinnin päätökset voivat kuitenkin olla aivan yhtä järkeviä ja oikeita kuin virallisen, vaikka niissä ei olisikaan mukana määrättyjä muodollisesti koottuja todisteita (Worthen ym. 1997, 6). Voihan olla tilanteita, joissa ei saada virallista arviointia tehtyä, silloin vapaamuotoinen arviointi tehdään kokemuksen ja prosessista saadun tiedon pohjalta (Emt., 6).

Summatiivisen arvioinnin tehtävänä on koota arviointiin liittyvien osioiden osa-arvioinnit yhteen. Summaus määrittää arviointikohteen arvon ja laadun (Worthen ym. 1997, 17). Se on siis kokoavaa arviointia, kun tarkastellaan tehtyä työtä prosessin päätyttyä. Lisäksi tarkastellaan prosessin tavoitteita ja miten ne on saavutettu. Työssäoppimisen arvioinnissa summatiivinen arviointi tehdään kolmikanta-arviointina työssäoppimisjakson loppupuolella. Paikalla ovat silloin opettaja, oppilas ja työpaikkaohjaaja. Keskustelemalla käydään läpi jakson oppimis- ja työskentelyprosessi. Samalla selvitetään eri vaiheet ja kirjataan ylös saavutetut tavoitteet. Yhteisen keskustelun avulla on helpompi ymmärtää toista osapuolta ja saada samalla laajempi kokonaiskuva prosessista (Koulutuksen vaikuttavuus ja arviointi opiskeluopas 2003–2004, 19). Jos tavoitteita ei ole saavutettu, selvitetään miksi näin kävi. Kokoavan arvioinnin pohjalta voidaan tehdä uusi suunnitelma ja kartoittaa uudet tavoitteet. Summatiivinen arviointi on tässä tapauksessa ennustavaa arviointia. Suunnitelmaan palataan sitten, kun uusi prosessi on saatu päätökseen ja voidaan tehdä kokoava arviointi uudelleen.

Summatiivisella arvioinnilla on myös koulutuspoliittisesti merkittävä tehtävä. Suomi on tasa-arvoinen maa ja tasa-arvoisuus näkyy myös koulutuspolitiikassa. Suomalaisen näkemyksen mukaan tasa-arvoinen osaaminen takaa koko kansan sosiaalisen, sivistyksellisen sekä taloudellisen menestyksen (Olkinuora 2002, 31–32). Arviointitiedon hankinta, tulkinta sekä hyödyntäminen koulutuksen kehittämisessä saadaan yhteisten neuvottelujen kautta. Arviointiin liittyy siis yhteinen arvoperusta, eettiset ehdot sekä vastuullisuus. (Emt., 32.) Nämä asiat kyttyvät summatiivisessa arvioinnissa ja siitä saatujen tulosten perusteella voidaan kehittää itse koulutusta sekä tarkastella millaisia vaikutuksia arvioitavalla asialla tai asioilla on ollut.

Evaluaatiota ei pidä nähdä vain työn tekemisenä tai sen kuvailuna. Sen merkitys arviointina on paljon syvempää. Sen tarkoituksena on tilanteen ja muutoksen ymmärrys, jossa henkilö on itse keskeisessä asemassa. Henkilön ymmärrys lisääntyy sekä tilannehallinta kehittyy hänen ollessaan itse kehitysprosessissa aktiivisessa roolissa. Ymmärrykseen ja kehitykseen liitetään kuitenkin myös arvot mukaan, joten evaluaatiossa pitäisi siksi selvittää, millaisten arvojen mukaan toimitaan. Jos tilannetta ja prosessin kehitystä arvioidaan erilaisten taustojen ja arvojen mukaan, voi syntyä ristiriitoja siitä, kenen arvot asiassa huomioidaan. (Guba & Lincoln 1989, 8.) Arvioinnin kriteereiksi kannattaakin siksi ottaa sellaiset ominaisuudet, joiden arvoista arvioijat ovat yksimielisiä (Olkinuora 2002, 18). Summatiivisen ja formatiivisen arvioinnin erot yhdessä tarjoavat meille käyttökelpoisen tavan kuvata evaluaation

käytön tärkeyttä. Lisäksi ne ovat antaneet hedelmällisen pohjan, johon kehittää ja rakentaa lisää parannusehdotusten pohjalta. (Worthen ym. 1997, 18.)

6.1 Ammattiosaamisen näytön arviointi

Ammattiosaamisen näytössä arvioija seuraa opiskelijan työskentelyä ja tekee siitä huomioita. Työpaikan edustajan osallistuminen oppilaitoksessa toteutettaviin ammattiosaamisen näyttöihin ei ole aina mahdollista, eikä opettaja voi osallistua kaikkiin työpaikalla toteutettaviin ammattiosaamisen näyttöihin. Opetushallituksen mukaan koulutuksen järjestäjän hyväksymään opetussuunnitelmaan on kirjattu suunnitelma siitä, miten opintokokonaisuuden ammattiosaamisen näyttö tai näytöt arvioidaan ja mitkä osapuolet näyttöä ohjaavat, seuraavat ja arvioivat. Koulutuksen järjestäjän asettama toimitus hyväksyy ammattiosaamisen näyttöjen arviointisuunnitelmat. Koulutuksen järjestäjä ja opettaja huolehtivat siitä, että näytön arviointi toteutetaan toimituksen hyväksymällä tavalla (<http://www.oph.fi/ops>).

Ammattiosaamisen näytön jälkeen käydään arviointikeskustelu, johon osallistuvat tavallisesti opettaja, työelämän edustaja ja opiskelija. Arviointikeskustelussa hyödynnetään työssäoppimisen ohjauksessa ja arvioinnissa saatuja kokemuksia. Joissakin tapauksissa arviointikeskustelu voidaan toteuttaa esimerkiksi sähköisellä keskustelufoorumilla (<http://www.oph.fi/ops>). Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa näyttöjen arviointia. Arviointikeskustelussa kukin arvioija tuo esille arviointinsa perusteluineen. Näiden arviointien sekä mahdollisesti asiakkailta ja muilta työntekijöiltä saadun palautteen pohjalta muodostetaan yhteinen näkemys opiskelijan osaamisesta. Ammattiosaamisen näyttöä arvioivien opettajien ja työelämän edustajien tulee olla kyseisen ammattialan asiantuntijoita, jotka toimitus on määrännyt tehtävään (<http://www.oph.fi/ops>). Opiskelijaa arvioidaan suhteessa ennalta asetettuihin tavoitteisiin ja hänen osoittamaansa osaamista verrataan ennalta määriteltyihin arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin.

Arvioinnin kohteet ammattiosaamisen näytöissä ovat

- työprosessin hallinta
- työtehtävän hallinta (työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta)
- työn perustana olevan tiedon hallinta
- työturvallisuuden hallinta

- kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen
- yhteiset painotukset

Kansallisen ammattiosaamisen näyttöaineistossa on konkretisoitu arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit opintokokonaisuuksittain. Arviointikriteerit on määritelty kohteittain tasoille T1, H3 ja K5. Ammattiosaamisen näytöt arvioidaan käyttäen samaa arviointiasteikkoa kuin muusakin opiskelijan arvioinnissa: T1, T2, H3, H4 ja K5 (A 603/2005). Työn perustana olevan tietopohjan hallinnasta tehdään huomioita työsuorituksen aikana. Mikäli tietopohja ei tule työskentelystä selkeästi esille, se selvitetään tarkentavilla kysymyksillä työn lomassa tai arviointikeskustelussa. (<http://www.oph.fi/ops>). Tähän voidaan soveltaa neljännen sukupolven evaluaatiokäsitettä, mikä tarkastelee arviointia eri osapuolien neuvottelujen, kehityksen ja osallistumisen kautta. Neljännen sukupolven arviointi on evaluaation muoto, jossa vaatimukset, osallistumiset ja asianosaisten tehtävät rakentavat organisoidun peruskeskiön tarvittavasta ja käsiteltävästä tiedosta (Guba & Lincoln 1989, 50). Evaluaatiossa on siis aina kysymys arvioinnista. Mitä tahansa sitten arvioidaankin, niin evaluaation perustarkoitus on antaa päätös arvioinnin arvosta (Worthen ym. 1997, 8).

Asianosaisilla on arvioinnin päätöksenteossa suurin riski. Työssäoppimisessa voidaan pitää oppilasta tällaisena asianosaisena. Hänen työskentelyään, suorituksiaan ja saavutuksiaan arvioidaan hänen omasta ja muiden näkökulmasta. Gubaan ja Lincolnin (1989, 51) viitaten arviointi tapahtuu määrättyjen standardien ja arvojen kautta. Jos arvioinnin lopputulos nähdään tärkeämpänä muiden kuin oppilaan näkökulmasta, hän voi saada mielestään epäedullisen lopputuloksen (Guba & Lincoln 1989, 51).

Arvioitaessa standardien kautta liitetään aina mukaan laatukäsite. Standardit eivät kuitenkaan välttämättä todista hyvää laatua ja on pettävää ajattelua, että standardien kiristyessä myös laatu paranee. Riippuen siitä, minkälainen standardi on kyseessä, myös laatu on erilaista samassa suhteessa. Standardit ovat aina osapuolten neuvottelun tulos. (Olkinuora 2002, 17.) Työssäoppimisessa arviointiin liitettävät standardit määräytyvät sen mukaan, minkä asteen oppilas on kyseessä ja mitä häneltä voidaan vaatia. Perustutkintoa suorittava oppilas ei ole valmis ammattilainen ja työpaikkaohjaajan on pystyttävä pitämään tämä asia mielessään arvioidessaan oppilaan työn laatua ja edistymistä työpaikalla tapahtuvassa opetuksessa.

Evaluaatio on tiedustelumuoto, jossa lopputuloksena saadaan tietoa. Koska tieto tuo valtaa, niin itse evaluaatiokin on voimakas vaikuttaja. (Guba & Lincoln 1989, 52.) Työssäoppijan saavuttamaa tietoa kerätään ja sitä arvioidaan hyödyllisyyden mukaan. Yritys, jossa oppilas on töissä, asettaa tavoitteet sen mukaan, miten paljon se itse voi hyötyä oppilaasta ja näin yrityksen arvot määrittelevät evaluaation lopputuloksen. Tätä voisi verrata esimerkkiin, jossa markkinoitavan tuotteen arvo määräytyy sen mukaan, miten yksilöt ottavat sen vastaan ja minkälaista palautetta he siitä antavat (Emt., 52). Tietoa arviotaessa on kuitenkin syytä muistaa, että oppilaan suoritusten synnyttämä tieto ja siihen liittyvä prosessi ovat tärkeimpiä tarkastelun kohteita, ei niinkään päätöksen tekemisen arvo itsessään (Worthen ym. 1997, 9).

Koulutuspoliittisesti evaluaatiota tarkasteltaessa voimme selvästi nähdä julkishallinto-politiikan kansainvälisen linjan vaikutuksen siihen. Päättäntävaltaa pyritään siirtämään alemmille suoritusportaille. (Olkinuora 2002, 53.) Työssäoppimisessa tämä näkyy arvioinnin jakamisena osittain opiskelijalle itselleen sekä työpaikalla työpaikkaohjaajalle, sen sijaan, että opettaja suorittaisi arvioinnin yksin. Suomalaisen koulutuspolitiikan kulmakivenä on kouluksellinen tasa-arvon toteutuminen (Olkinuora 2002, 53).

Koulutuksessa tapahtunut tietoinen muutos sekä yleisen yhteiskuntapoliittisen suuntauksen muutos kohti toimivaltaa hajauttavaa toimintaa vaikuttaa myös koulutuksen toimintapolitiikan muuttumiseen. On haluttu siirtyä joustavampaan ja itseohjautuvampaan suuntaa. (Olkinuora 2002, 9.) Työssäoppimisen kohdalla tämä näkyy esimerkiksi siinä, että opiskelijat itse hakeutuvat mieleisiinsä yrityksiin töihin ilman oppilaitoksen apua. Oppiminen erilaisissa työpaikoissa on opiskelijoille yksilökohtaista. Oppilaitoksilla ja opiskelijoilla on enemmän toimintavapauksia sekä opetuksen järjestäjän on osallistuttava ulkopuoliseen arviointiin (Olkinuora 2002, 9).

6.2 Ammattiosaamisen näytön arvosanan antaminen ja arviointitiedon tallentaminen

Ammattiosaamisen näyttötilanteen jälkeen käytävässä arviointikeskustelussa tehdään ammattiosaamisen näytön arvioinnit, jotka tallennetaan opintokokonaisuuksittain ja arvioinnin kohteittain. Nämä arvioinnit toimivat perustana opintokokonaisuuden ammattiosaamisen näytön arvosanalle. Jokaisesta ammatillisten opintojen opintokokonaisuudesta annetaan arvosana.

Ammattiosaamisen näytön arvosanan päättävät toimielimen määräämät opettajat ja työelämän edustajat yhdessä tai erikseen, pääsääntöisesti kuitenkin yhdessä. Opintokokonaisuuden ammattiosaamisen näytön arvosana perusteluineen on tallennettava ja merkittävä näyttötodistukseen. (<http://www.oph.fi/ops.>)

Oppilaitokset suunnittelevat näytön arviointitietojen tallentamista varten selkeät lomakkeet. Niitä on helppo käyttää myös työpaikoilla työelämän edustajien kanssa yhteisissä arviointitilanteissa. Kun arviointitiedot tallennetaan, arviota voi tarvittaessa perustella myös jälkikäteen. Erityisen tärkeää arviointiin palaaminen on silloin, kun opintokokonaisuuden keskeinen osaaminen osoitetaan useammassa ammattiosaamisen näyttötilanteessa, ammattiosaamisen osanäyttöinä. Näyttöjen arviointi on haasteellista myös silloin, kun yhden ammattiosaamisen näyttötilanteen aikana osoitetaan kahden tai useamman opintokokonaisuuden osaamista eli tehdään yhdistetty näyttö. Näissä tilanteissa arvioinnin kohteet on pystyttävä erottelemaan ja tallentamaan opintokokonaisuuksittain. Arviointitiedon tallentamisesta vastaa yleensä opettaja. (<http://www.oph.fi/ops.>)

Arviointiin tulee tallentaa ainakin seuraavat arviointikeskustelussa esille tulevat asiat:

- ammattiosaamisen näytön antaja
- näytettävä opintokokonaisuus tai opintokokonaisuuden osa
- ammattiosaamisen näytön toteuttamispaikka
- kuvaus ammattiosaamisen näytön sisällöstä
- arvioijien yhteisnäkemyksen pohjalta annetut arvosanat arviointikohteittain
- perustelut ammattiosaamisen näytön arvosanan muodostumiselle opintokokonaisuuksittain
- perustelut ammattiosaamisen näytön arvosanan muodostumiselle silloin, kun näyttö muodostuu osanäytöistä
- näytön täydentäminen tai uusiminen sellaisessa tapauksessa, jossa ei vielä ole saavutettu vähintään tyydyttävän tason osaamista
- opiskelijan kehitettävät osaamisalueet
- arviointiin osallistuneiden allekirjoitukset.

Tulevaisuudessa kansallinen oppimistulosten arviointi tullaan tekemään ammattiosaamisen näytöistä saatujen oppimistulosten pohjalta. Kun siirrytään ammattiosaamisen näyttöihin

perustuvaan kansalliseen oppimistulosten arviointiin, ammattiosaamisen näytön arvosanan tallentamiseen tullaan liittämään arvioinnin taustatietoja ja tallentamisesta annetaan erilliset ohjeet. (<http://www.oph.fi/ops>.)

Taidon ja kulttuurin oppilaitos TAIKU:ssa käytössä oleva ammattiosaamisen näytön arviointilomake on liitteenä tämän kehittämisraportin lopussa.

7 OPISKELIJOIDEN OHJAUS- JA TUKIPALVELUT

Nuorten näytöt on tarkoitus järjestää siten, että osapuolina ovat opiskelija, opettaja ja työelämän edustaja eli ns. kolmikanta. Tämän kolmikannan tarkoituksena on tukea nuorta onnistuneeseen suoritukseen sekä taata hänelle tasapuoliset mahdollisuudet osaamisensa osoittamiseen. Näyttöjen tarkoituksena on kehittää yksilöllistä oppimista ja tukea sitä, sekä mahdollistaa myös erilaisten oppijoiden näytöt.

Ohjaus- ja tukitoimet näytöissä tulee ajoittaa niin, että niitä on mahdollisuus hyödyntää ennen näyttöä, sen aikana ja näytön jälkeen. Näin meneteltäessä opiskelija ei ole koskaan yksin suorituksensa kanssa ilman tukea. Seuraavana tiivistetysti annettava ohjaus ja tuki näytön eri aikoina.

Ennen näyttöä

- opiskelijan yksilöllinen näyttösuunnitelma, perustuu OPS:iin tai HOPS:iin
- varmistus, että opiskelija on valmis näyttöön
- lisäohjaus, jos tarpeen
- näytön toteutuksen ja arvioinnin suunnittelu, tarkoitus saada näyttää mitä osaa eikä osaamattomuutta
- keskustelu ja kannustus ohjaajien taholta
- työpaikan informointi, koulutus ja ohjeet

Näytön aikana

- näytön seuranta, kannustus
- tuki ja ohjaus tarvittaessa, jotta näyttö voi jatkua
- näytön keskeyttäminen esim. turvallisuussyistä

Näytön jälkeen

- arviointikeskustelu, kannustavassa ja avoimessa hengessä
- itsearvioinnin tukeminen
- sanallinen palaute henkilökohtaisesti
- tarvittaessa uusinta näyttöön valmentaminen
- kannustava näyttötodistus

Opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalvelutarpeiden selvittäminen ja toimivan järjestelmän luominen on tärkeä osa näyttöjen suunnittelussa ja niiden toteuttamisessa. Yksilön tavoitteissa nähdään tärkeänä oman osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistaminen työssäoppimisen ja näyttöjen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja ohjaajana toimimisessa.

Opiskelijan tuki- ja ohjaussuunnitelmassa valitaan opiskelijalle ohjaaja ja/tai tutor, joka voi olla ryhmän- tai tutorohjaaja, opinto-ohjaaja, opettaja, työpaikkaohjaaja tai joku muu asiaan perehtynyt henkilö. Opetusjärjestelyt ja opetusmenetelmät mietitään myös valmiiksi ja ne voidaan eriyttää pienryhmiin, esimerkiksi työpajoihin tai annetaan samanaikaisopetusta. Opiskeluaikaa voidaan ajatella pidennettävän tai enin opetus liitetään työssäoppimiseen. Tuki- ja ohjaussuunnitelma mahdollistaa siten vaihtoehtoiset suoritustavat ja yksilölliset ohjelmat. Yhteistyö vanhempien kanssa voidaan hoitaa kirjeitse tai puhelimitse, sovituilla tapaamisilla tai vanhempainilloissa. Opiskelijahuollon kautta opiskelija voi saada tukea opiskelijahuoltoryhmästä, terveydenhoitajalta, psykologilta tai opinto-ohjaajalta. Erityis- ja tukiopetuksen vaihtoehdot suunnittelussa ovat yksilö- ja pienryhmäohjaus, samanaikaisopetus tai opiskelijatukihenkilön käyttö.

7.1 Näytöt erilaisen opiskelijan näkökulmasta

Erityisopiskelija on kuka tahansa henkilö, joka erilaisista syistä tarvitsee opinnoissaan erityistä tukea ja ohjausta. Erityistuen tarpeen syyt vaihtelevat. Yhdellä opiskelijalla erilaiset oppimisvaikeudet hidastavat oppimista, kun taas toisella mielenterveyden ongelmat vaikuttavat opiskeluun. Opintojen ulkopuolisen elämän tapahtumat ja muutokset saattavat myös vaikuttaa joskus niin, että ne on syytä huomioida opintojen järjestelyissä. Oman osaamisen näyttäminen tekemällä on parhaimmillaan useille erityisopiskelijoille erinomainen tilaisuus. He saavat erilaisten kokeiden ja testien sijasta tehdä käsillään niitä asioita, joita ovat oppineet ja joita tulevassa työssään tarvitsevat. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 19, 22.)

Koskisen (2003) NÄYTTÖ-projektilla on useita kehittämistavoitteita, joilla on tarkoitus

- kehittää arviointimenetelmiä erilaisen oppijan tunnistamiseen
- kehittää ohjaus- ja tukimuotoja sekä näytön arviointimenettelyjä
- selvittää organisointimuotoja ja resursointia
- toteuttaa koulutusta opettajille ja työelämän edustajille

- välittää ja tuottaa koulutusmateriaalia
- luoda asiantuntija- ja yhteistyöverkostoja

Projekti kohdistui ensisijaisesti erilaisiin oppijoihin, mikä tulee esille projektin tavoitteissa. Koskinen (2003) toi esille myös erilaisen oppijan näkökulman, sekä minkälaisia ongelmia hän voi kohdata suorittaessaan näyttöä.

Projektin tavoitteet

- 1) Tavoitteena on pitää erilaisen oppijan asiaa esillä jo näyttöjen suunnittelu- ja kehittäelyvaiheessa.
- 2) Kehittää organisointi- ja toteutusmalleja erilaisen oppijan tunnistamiseksi ja huomiointimiseksi näytöissä.

Erilaisen oppijan näkökulmasta näyttö mahdollistaa tekemällä osaamisen näyttämisen, mikä on usein erilaisen oppijan osaamisen osoittamisen vahva alue. Näytössä voidaan myös kiinnittää huomio keskeiseen ammattitaitoon ja sen opettamiseen. Lisäksi tekemällä oppimisen ja työssäoppimisen arvostus kasvaa ja ohjaaminen kehittyy.

Erilaisella oppijalla on yleensä jonkinlaisia oppimisvaikeuksia, jotka voivat aiheuttaa opiskelumenestyksen heikentymistä. Yleisimpiä oppimisvaikeuksia ovat lukivaikeudet, kielelliset, matemaattiset ja motoriset erityisvaikeudet, tarkkaavaisuuden ja toiminnan ohjauksen vaikeudet sekä hahmotusvaikeudet. Myös elämäntilanteeseen liittyvät ongelmat ja sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet tai se, että on kyseessä maahanmuuttaja, voivat heikentää opiskelumenestystä. (Koskinen 2003.)

Opiskelijan ongelmat pitäisi kyetä tiedostamaan, joten on tärkeää tietää, miten nämä ongelmat voivat näkyä näytöissä. Yleisimpiä näkyviä syitä ovat poissaolot ja suorittamattomat opinnot jo ennen näyttöä, opiskelijan jännittyneisyys, pelkotila tai epävarmuus. Myös ymmärtämisen vaikeudet, jolloin opiskelija ei tiedä, mitä pitäisi tehdä, aiheuttaa ongelmia. Opiskelija voi myös epäonnistua, alisuoriutua, turhautua tai jopa luovuttaa näytössä. Ongelmat voivat esiintyä myös puutteellisena näyttösuorituksena tai itsearviointin vaikeutena. (Koskinen 2003.)

Monet erityisopiskelijat ovat syystä tai toisesta hitaita oppijoita. He tarvitsevat runsaasti aikaa käsitteiden, asioiden, paikkojen ja työvaiheiden oppimiseen. Oman osaamisen näyttämistä

varten erityisopiskelijalle on löydettävä opittavasta opintokokonaisuudesta keskeisin asia, mikä hänen henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassaan määritellään. On parempi, että opiskelija kokee osaavansa jonkin asian hyvin, huolimatta siitä, että kyseinen työtehtävä olisi jonkun toisen mielestä äärimmäisen helppo ja yksinkertainen. Se, että erityisopiskelijaa ei kuormiteta hänelle liian vaativilla tehtävillä ja varsinkin liian nopeasti, ei palvele hänen itseluottamustaan eikä motivaatiotaan opintoja ja työelämää kohtaan. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 22-23.)

Oman osaamisen näyttäminen onnistuu parhaiten luontevassa tilanteessa osana työn tekemistä työssäoppimispaikassa. Erillisenä suorituksena se saattaa lisätä opiskelijan jännittämistä ja pahimmassa tapauksessa se voi lamauttaa hänen toimintakykynsä kokonaan. Liiallisen jännittämisen ehkäisyyn ja lieventämiseen kannattaa siksi kiinnittää huomiota. Yhteinen keskustelutilanne tai kahvihetki, jossa käydään läpi käytännön asioita ja opiskelijan tuntemuksia opiskelijan omasta näkökulmasta, lieventää usein jännitystä. Ilmapiirillä on merkittävä vaikutus kaikkeen tekemiseen. Rento ja luonteva ilmapiiri syntyy hyvästä vuorovaikutuksesta, johon keskeisesti sisältyy luotettavuuden tunne. Tärkeää on myös saada opiskelija itse ymmärtämään, mistä oman osaamisen näyttämisessä on kyse ja mikä sen merkitys on, missä se tapahtuu ja millaisesta työtehtävästä on kyse. Opiskelijalla on oikeus harjoitella työtehtäväänsä niin paljon, että hän osaa sen ja että hän itse myös tietää osaavansa sen. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 23-24.)

7.2 Opiskelijan yksilöllinen näyttösuunnitelma

Opiskelijalle on mahdollista tehdä yksilöllinen näyttösuunnitelma. Usein tämä on tarpeen varsinkin erilaisen oppijan kohdalla. Näin voidaan paremmin huomioida erityistarpeet tai se, että opiskelija haluaa näytössään kiinnitettävän huomiota johonkin määrättyyn kohteeseen. Tavoitteena opiskelijan yksilöllisen ammattiosaamisen näyttösuunnitelmassa voidaankin siten pitää seuraavia asioita:

- mahdollistaa yksilöllisen näytön suunnittelu ja toteutus
- mahdollistaa vahvuuksien ja tuen tarpeiden huomioiminen ammattiosaamisen näytössä
- varmistaa tiedonkulku ja suunnitelmallisuus

Yksilöllinen näyttö mahdollistaa yksilölliset tavat toteuttaa näyttö, jolloin tehdään henkilökohtainen näyttösuunnitelma. Se suunnitellaan huomioiden ajoitus, näyttöympäristö, ohjaus- ja tukitarpeet sekä näyttötapa. Ajoituksessa kiinnitetään huomiota pitempään oppimisaikaan, osissa näyttämiseen ja eri aikoina näyttämiseen. Ympäristön kohdalla valitaan näyttöpaikka eli se voi olla valittu työpaikka, oppilaitos sekä työpaikka yhdessä tai jokin muu ympäristö. Tuen ja ohjauksen kohdalla mietitään niiden tarpeet sekä vaikutus arviointiin ja varmistetaan tehtävien ymmärtäminen. Näyttömuodoissa on vaihtoehtoisia tapoja näyttää. Näytön arvioinnissa kohteet ja kriteerit kirjoitetaan selkeällä kielellä ja ymmärrettävästi. Arvioinnin kohteet ja kriteerit mahdollistavat siten yksilöllisen arvioinnin suunnittelun, ne kuvaavat keskeistä osaamista. Arvioinnissa mainitaan myös se, että se laaditaan mukautettujen arviointikriteerien mukaisesti.

Yksilöllinen ammattiosaamisen näyttösuunnitelma perustuu opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelun järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS), hänen osaamiskartoitukseen sekä itsearviointiin ennen ammattiosaamisen näyttöä. Näyttöön vaikuttaa myös koulutuksen järjestäjän ammattiosaamisen näyttösuunnitelma, ammattialakohtaisen opetussuunnitelman keskeiset sisällöt sekä työssäoppimipaikan tarpeet. Näyttösuunnitelma tehdään näiden pohjalta yhteistyössä opiskelijan, ohjaavan opettajan ja/tai työpaikkaohjaajan kanssa. Tarvittaessa suunnitelman teossa on mukana opiskelijahuollon edustaja. Suunnitteluvaiheen peruseriaatteena nähdään kuitenkin itse opiskelija aktiivisena osapuolena, joka tekee yhteistyötä työelämän kanssa saaden sieltä mahdollisuuksia ja työvälineitä käyttöönsä. Arvioinnin kohteet ja kriteerit pysyvät samoina kaikille opiskelijoille, oli sitten kyseessä erityistukea tarvitseva opiskelija tai ei. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 26-27.) Näytön onnistumisen edellytyksenä, edelliset asiat huomioiden, näen tärkeänä, että näytön suunnittelussa tukena olevat henkilöt tuntevat opiskelijan. Eli tärkeää on opiskelijatuntemus ja se, että opiskelija on itse mukana suunnittelussa. Ketään ei siis lähetetä tietoisesti epäonnistumaan näytöissä, vaan onnistumaan!

Lähtökohtana ammattiosaamisen näyttöjen kehittämisessä on ollut oppimista tukevien opetusjärjestelyjen sekä ohjaus- ja tukipalvelujen luominen yhteistyössä työelämän kanssa. Olennaisena periaatteena on se, että ammattiosaamisen näytöt eivät saa lisätä opiskelijoilla opintojen keskeyttämisistä. Tarkoituksena on motivoida heitä ammatilliseen kasvuun näyttämällä käytännönläheisellä tavalla ammatillista osaamistaan. (Daavittila, Keijonen, Laine, ym. 2006, 35.) Tämän vuoksi on tärkeää valmentaa opiskelijaa näyttöön jo ennakkoon.

Tarvittaessa ennen näyttöä käydään opiskelijan kanssa vielä kerran läpi ammattiosaamisen näyttösuunnitelma, josta ilmenee ammattiosaamisen näytön toteutus, tuen ja ohjauksen tarve. Tilanne kerrataan opiskelijalle siten, että kuvataan näytön tavoitteellinen eteneminen ja muistutetaan pelisäännöistä. Tehtävän läpikäyminen juuri ennen näyttöä varmistaa sen, että opiskelija on ymmärtänyt asian. Seuraavana on kiteytettynä opiskelijan, työpaikkaohjaajan, työpaikan, opettajan ja vanhempien huomioitavat näytön ennakkovalmennukseen liittyvät asiat.

Opiskelija

- selkeät ja helppolukuiset ohjeet, ohjaus tarvittaessa
- keskustelua näytöstä ja siihen liittyvistä asioista, myös henkilökohtaisesti
- kannustaminen
- itsetunnon vahvistaminen ja pelkojen/jännityksen lieventäminen
- näytön harjoittelu eri keinoin
- opiskelijatutorit

Työpaikkaohjaaja ja työpaikka

- näyttöpaikkojen informointi, koulutus, ohjaus ja ohjeet

Opettaja

- näyttöoppaat, koulutukset, tiedonsiirto

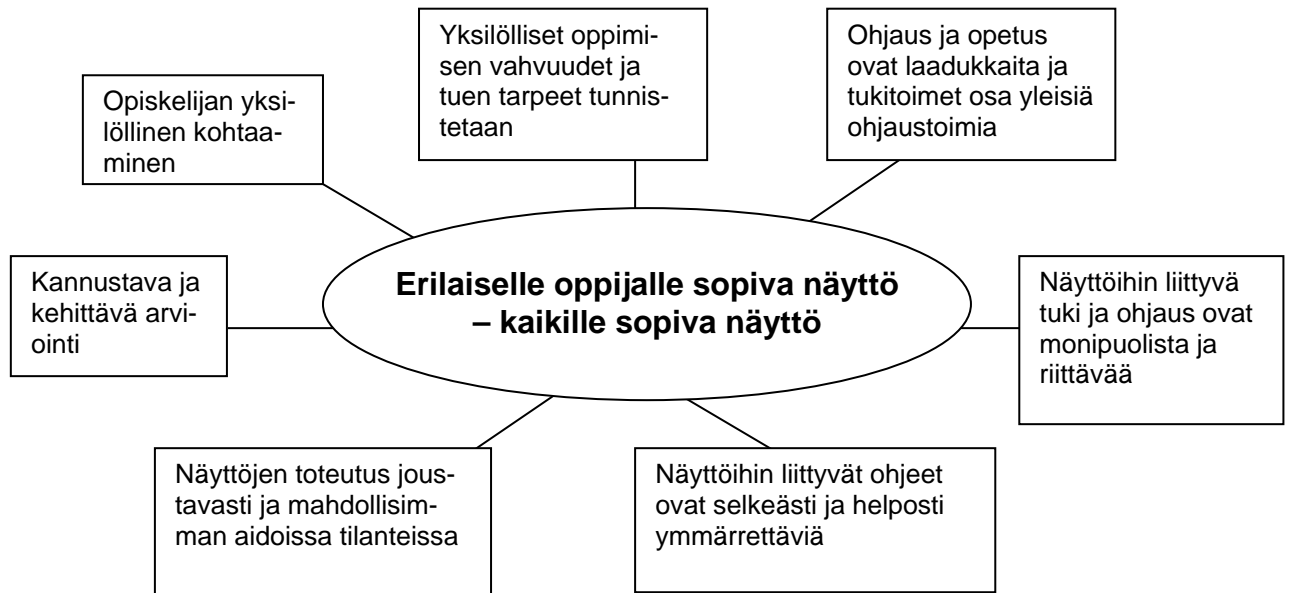
Vanhemmat

- tiedottaminen

Opiskelija tarvitsee tuki- ja ohjaustoimia myös näytön aikana. Henkilökohtaisen ohjaustarpeen tunnistaminen on tärkeää ja ohjausta sekä kannustamista voivat antaa työpaikkaohjaaja, opettaja tai vertaistuki. Opiskelijaa tuetaan tarvittaessa neuvomalla vaikean vaiheen yli, josta opiskelija jatkaa itsenäisesti. Tarvittaessa käännytään opiskelijahuollon tai erityisopetuksen tuen puoleen. Näytön jälkeen, mielellään heti sen jälkeen, käydään arviointikeskustelu, jossa opiskelija käy myös läpi tuntemuksiaan sekä tekee itsearviointia. Sanallinen arviointi on kannustavaa ja monipuolista. Palautteet kirjataan arviointilomakkeelle ja puretaan henkilökohtaisesti, jolloin keskustellaan vahvuuksista ja kehittämisalueista. Tarvittaessa aloitetaan valmentaminen uusintanäyttöön. Lopuksi opiskelija saa kannustavan näyttötodistuksen.

Näytöissä on huomioitava kaikki niitä suorittavat opiskelijat. Näyttöjen tavoitteet ja arviointi perustuvat samoihin kriteereihin, siksi näytöt on hyvä suunnitella siten, että erilaiselle oppijal-

le sopiva näyttö soveltuisi myös muille oppijoille. Näytössähän opiskelija näyttää osaamistaan, ei osaamattomuuttaan. Seuraava kuvio esittää erilaiselle oppijalle sekä kaikille sopivan näytön sisältöön liittyviä asioita.

KUVIO 2. Erilaiselle oppijalle sopiva näyttö – kaikille sopiva näyttö.

Opiskelun alkuvaiheessa suoritettavat näytöt ovat usein oppilaitoksessa toteutettavia näyttöjä. Eniten siihen vaikuttaa se, että opiskelijan työssäoppimisjaksot sijoittuvat yleensä toiseen ja kolmanteen opintovuoteen. Jos opiskelija kuitenkin haluaa suorittaa suurimman osan näytöistään työpaikalla, tulee kyseeseen silloin osanäytöt. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opiskelija toteuttaa useamman näytön kuin on opintokokonaisuuksia. Opintokokonaisuusnäyttö rakentuu silloin osaksi työpaikalla suoritettavasta näytöstä sekä osaksi oppilaitosnäytöstä.

Oppilaitosnäytön etuina voidaan nähdä opettajan jatkuvan tuen sekä oppilaitoksen muiden tukimuotojen saaminen tarvittaessa. Oppilaitoksessa on myös mahdollista poistaa ylimääräiset ärsykkeet, jotka voivat haitata opiskelijan keskittymistä tehtäväänsä. Oppilaitos on lisäksi tuttu ja turvallinen. Ongelmana sitä vastoin voidaan pitää tilanteen koemaisuutta ja epäaitoutta, mikä saattaa vaikuttaa opiskelijan motivaatioon ja näyttötehtävän yksilölliseen toteuttamiseen. Oppilaitosnäytössä usein koko ryhmä näyttää samanaikaisesti, jolloin myös näytön onnistumisen seuraaminen ja ohjauksen antaminen vaikeutuvat. Tärkeää oppilaitosnäytössä on siis

huomioida hyvä suunnittelu, tiedotus, valmennus ja opiskelijan yksilöllinen ohjaus. Lisäksi näytön toteuttaminen mahdollisimman aitona työprosessina, esimerkiksi oikea asiakastyö, lisää motivaatiota ja luo vaikutelman työelämään liittyvästä tehtävästä.

Portfolio näytön yhteydessä voi olla näyttötapa tai se voi olla osana näyttöä tai pelkästään dokumentoinnin väline. Siihen on mahdollista koota tekstiä, kuvia tai työselosteita. Etuina voidaan nähdä näytön monimuotoisuus, mahdollisuus kerätä monenlaista materiaalia, opiskelijan omien vahvuuksien hyödyntäminen sekä oppimisvaikeuksien huomioiminen. Vastaavasti ongelmina voidaan nähdä näytön vaativuus ja monimuotoisuus, koska se edellyttää usein paljon ohjausta. Näyttö voi lisäksi muodostua hyvin teoreettiseksi, jolloin vaarana on näytön paperinmakuisuus. Arvioinnin kohteet on lisäksi mietittävä erittäin tarkkaan. Vaarana on usein myös se, että näyttö on pelkkää dokumentointia eikä varsinaista näytön toteutusta tai osa näyttöä.

8 NÄYTTÖJEN OPETUSSUUNNITELMAPERUSTEISUUS, TYÖELÄMÄLÄHTÖISYYS JA KOLMIKANTAISUUS

Näyttöjen työelämälähtöisyys perustuu työssäoppimispaikkaan, mikä tarjoaa opiskelijan käyttöön yrityksen laitteet, toimintaperiaatteet ja –menetelmät. Hyvään lopputulokseen päästään sillä, että myös ohjaava opettaja tuntee mahdollisimman hyvin työelämää ja on perehtynyt työssäoppimispaikkaan. Näyttö rakennetaan työelämän lähtökohtiin perustuen. On tärkeää, että työpaikalla osapuolet ovat tietoisia toistensa lähtökohdista ja työskentely rakentuu yhteistyölle ja keskinäiselle luottamukselle. Näyttösuunnitelmassa on tärkeä ottaa huomioon kolmikanta eli opiskelija, ohjaava opettaja ja työpaikkaohjaaja.

Työssäoppiminen ja näytöt tuovat velvollisuuksia työelämälle, työpaikalle ja työpaikkaohjaajalle. Heidän on kyettävä antamaan opiskelijoille yhdenmukaista kohtelua, perehdyttää heidät työpaikan laitteisiin, toimintaperiaatteisiin ja –menetelmiin. Työpaikka vastaa myös työturvallisuudesta sekä huomioi opiskelijan ammatillisen kehityksen tilan. Seuraavana muutama usein eteen tullut asia kysymyksen muodossa.

- 1) Mikä on opettajan toiminta näytön aikana, näytön arviointikeskustelussa ja näytön dokumentoinnissa, jotta oppilaitos/opettajanäkökulman periaatteet kuitenkin toteutuvat?
 - tukea näytössä, olla läsnä
 - suunnittelee dokumentoinnin niin, että tarvittaessa arvioinnin mahdollinen tarkennus onnistuu
 - johtaa arviointikeskustelua tukien ja rohkaisten opiskelijaa

- 2) Miten työelämänedustaja/edustajat toimivat näytön aikana, näytön arviointikeskustelussa ja näytön dokumentoinnissa, jotta työelämänäkökulma näytön arvioinnissa toteutuu?
 - on paikalla
 - tukee, tarvittaessa ohjaa
 - tuo esille arvioinnissa työelämän näkökulman
 - allekirjoittaa arvioinnin

- 3) Mikä merkitys opiskelijan itsearviointilla on näytöissä yleensä ja näyttöjen arvosanan muodostumisessa?

- omaksua oppimisen uusia menetelmiä
- kehittää ja lisätä itsearviointitaitoja
- täydentää arviointia loppukeskustelussa
- kehittää ammatillista kasvua: kriittisyys, oppii näkemään itsensä osana työyhteisöä

8.1 Toimijoiden roolit näytöissä

Työelämän näkökulmasta katsottuna nousee esiin kaksi kysymystä eli mitä työelämäedustaja on oikeutettu vaatimaan oppilaitokselta, opettajalta ja opiskelijalta hyvissä ajoin ennen näyttöä ja näytön toteutumisen eri vaiheissa (suunnittelu, toteutus, arviointi, arvioinnin dokumentointi) sekä mitä jää työelämän edustajan vastuulle.

Oppilaitos vastaa opetussuunnitelmista, näyttöihin ja työssäoppimiseen liittyvistä sopimuksista, opiskelijoiden vakuutuksista sekä näyttöjen vaatimasta koulutuksen järjestämisestä. Lisäksi oppilaitos perehdyttää näyttöön, että työpaikkaohjaaja tietää sen sisällöstä. Näitä asioita ovat esimerkiksi: mikä näyttö on kyseessä, minkälainen se on, sen tarkoitus, kesto, ajoitus, ajankohta jne. Opettajan velvollisuuksiin kuuluu näytön suunnittelu yhdessä oppilaan ja työpaikkaohjaajan kanssa, perehdyttäminen arviointiin kokonaisuudessaan eli arvioinnin perusteisiin ja kohteisiin. Lisäksi opettaja ohjaa arviointikeskusteluun ja arvioinnin dokumentointiin, mihin on käytössä valmiit kaavakkeet. Opettajan vastuulla on myös työpaikkaohjaajan arvioinnin osaaminen. Opiskelijan velvollisuus on sitoutua ja valmentautua näyttöön sekä osallistua näytön suunnitteluun, hän esimerkiksi päättää, mistä osista näyttö koostuu. Opiskelija tekee itsearviointia ja osallistuu osaltaan kaksisuuntaisen palautteen antamiseen.

Työelämän edustajan vastuulla on koulutuksen hankkiminen työpaikkaohjaajaksi, perehdyttää opiskelija työpaikalla käytännön työtehtäviin, koneisiin, laitteisiin ja työturvallisuuteen. Työpaikka järjestää näytölle puitteet, antaa ammatillista ohjausta ja tukea sekä valvoo näytön aikana sen suorittamista. Lisäksi työelämän edustaja osallistuu arviointiin eli dokumentoi suorituksen sujumista, ottaa osaa arviointikeskusteluun ja antaa näytöstä palautetta.

Arvioinnin kolmikantaisuus

Ammattiosaamisen näytön arviointia tarkasteltaessa jakaantuu myös arvioinnin antaminen eri toimijoille. Työssäoppiminen arvioidaan aina kolmikanta-arviointina, joten sama pätee myös näyttöjen arviointiin työssäoppimisen yhteydessä.

Työssäoppimiseen liittyvä arviointi on hajautettu. Puhutaan yleisesti kolmikanta-arvioinnista. Arvioijina työssäoppimisessa ovat opiskelija itse, oppilaitoksen puolesta ohjaava opettaja sekä työpaikalla työnantajan nimeämä työpaikkaohjaaja. Koulutuksen järjestäjällä on lakisääteinen velvoite arvioida antamaansa koulutusta sekä sen vaikuttavuutta ja samalla myös arvioida ulkopuolista toimintaansa (Olkinuora 2002, 11). Työssäoppimisen arvioinnilla seurataan oppimisen kehittymistä, saadaan tietoa heikoista sekä kehitettävistä kohdista ja niiden pohjalta voidaan suunnitella toimenpiteitä korjauksia varten ja siten myös kohdentaa ohjausta paremmin. Arvioinnilla pyritään myös edistämään oppimisprosessia antamalla opiskelijalle motivoivaa palautetta. Saatujen arviointitietojen perusteella lisäksi suunnitellaan sekä tehdään ratkaisuja tulevaisuutta varten. (Olkinuora 2002, 12.)

Opettajan tehtävänä kolmikanta-arvioinnissa on edustaa oppilaitosta ja koko koulutusjärjestelmää. Arviointi ei ole pelkästään oppimistulosten arviointia ja tarkastelua, vaan siihen on kyettävä liittämään arviointi myös oikeudenmukaisuuden, sosiaalisen sekä yksilön eli opiskelijan henkisen kasvun ja elämänlaadun näkökulmasta (Olkinuora 2002, 33). Opettaja seuraa opiskelijan kasvua tämän koko opiskelijana olon ajan. Hän pyrkii olemaan opiskelijan tukena sekä auttaa häntä löytämään motivaatiota ja tavoitteita opiskelun kulun edetessä. Työssäoppimisen kohdalla opetussuunnitelman pohjalta asetetaan raamit tavoitteille ja näihin tavoitteisiin opiskelijan pyrkiessä ja päästessä opettaja vaikuttaa taustalla ja puuttuu prosessin kulkuun tarvittaessa.

Opiskelijan lähtiessä työssäoppimaan, opettaja organisoii arviointiin liittyvät menettelytavat ja opastuksen. Hän hankkii sopimukset ja mahdollisesti myös neuvottelee työpaikkaohjaajan kanssa sopimuksen sisällöstä. Kaikki kolme osapuolta tavallaan muodostavat tiimin, joka voi tarjota työssäoppimiselle uusia mahdollisuuksia ja ulottuvuuksia. Kaikkien on tiedettävä mitä opiskellaan ja mitä taitoja se vaatii. (Guba & Lincoln 1989, 196.)

Opettajalla on vastuu myös seurata arviointia eettisestä näkökulmasta. Arvioinnin tarkoitus on edistää eettisiä ja moraalisia arvoja, jotka on yleisesti hyväksytty yhteiskunnassamme, kuten

tasa-arvoa, luovuutta ja totuudellisuutta (Olkinuora 2002, 40). Koska nykyinen evaluaatiokäsite tähdentää konstruktivistista ja sosiokulttuurista otetta, on arviointiperusteista neuvoteltava kaikkien osapuolten kesken (Olkinuora 2002, 41). Näin ollen kolmikanta-arvioinnissa opettajan lisäksi myös opiskelijan ja työpaikkaohjaajan on oltava tietoisia arvioinnin perusteista.

Työpaikkaohjaajan rooli kolmikanta-arvioinnissa on melkoisen haastavaa. Hän on ammattilainen omassa työssään, mutta opiskeluajoista saattaa olla pitkäkin aika. Hänen on kuitenkin kyettävä toimimaan ohjaajan roolissa työpaikalla, koska opiskelija tukeutuu häneen kohdatessaan ongelmia tai tarvitessaan opastusta työpaikalla tapahtuvaan koulutukseensa. Työpaikkaohjaajana hänen on selvitettävä itselleen arviointiin liittyvät perusteet sekä osattava seurata oppimisen kehittymistä oikealta tasolta. Opiskelijaahan ei voi verrata ammattilaiseen. Lisäksi hänen on kyettävä antamaan kirjallinen arviointi opiskelijan suorituksesta sekä tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnin tulisi olla opintoja tukevaa ja palvelevaa, eikä se saa vahingoittaa arvioitavaa (Olkinuora 2002, 41.)

Neljännän sukupolven evaluaatiokäsitteen mukaan raportin voi antaa monessa eri muodossa. Työpaikkaohjaaja ei ainoastaan raportoi opiskelijan lopputuloksista vaan laatii arvioinnin siten, että siitä ilmenee miten lopputulokseen on päästy ja miksi. Paras tapa tämän tekemiseen on seurata opiskelijan jalanjäljissä oppimisen edetessä sekä samalla tehdä väliaikaraportteja, joista sitten kootaan loppuraportti. (Guba & Lincoln 1989, 223.) Koska arviointiraportti tehdään yleensä vapaamuotoisena, se on usein kertomusluontoinen eikä niinkään muodollinen. Molempiahan se ei voi olla ja tapauskohtaiset raportit vaativat tapauskohtaisen kirjoitustavan. (Guba & Lincoln 1989, 224.)

Opetuksen toteutuksessa työpaikalla työsopimukset voivat saada uusia merkityksiä ja niitä voi joutua tarkentamaan. Työpaikkaohjaajan vaikutusvalta kasvaa ja hän toimii tarkkailijana. Samalla hän ohjatessaan sulkee pois opiskelijan työtapoja, jotka eivät mahdollisesti toimi käytännössä. Hän joutuu soveltamaan arviointia oppimisympäristöön sekä mahdollisesti muuttamaan normaalikäytänteitä työpaikalla joutuessaan huomioimaan käytännöntaitoja opiskelevan työssäoppijan. Arviointiraporttia varten on hyvä jo alkuun tehdä kirjallinen sopimus sekä opiskelijan opiskelusuunnitelma, johon kirjataan tavoitteet ja jonka pohjalta voi opiskelijaa myös rohkaista. (Guba & Lincoln 1989, 189.)

Opiskelija on kolmantena osapuolena erilaisessa asemassa suhteessa opettajaan ja työpaikkaohjaajaan. Hänen suorituksensa on arvioitavana ja hän voi henkilökohtaisesti vaikuttaa oppimisen etenemiseen ja saavutuksiin kaikkein eniten. Arvioitavana ollessaan opiskelijalla on myös oikeus saada tietoa arvioinnin kriteereistä, tarkoituksesta sekä palautteesta ja tulosten tulkinnasta (Olkinuora 2002, 41). Hänellä voi olla oppiaineisiin ennestään vain kirjallinen suhde. Työpaikalla hänen on oppimisprosessin aikana kyettävä konstruoimaan oppimilleen asioille merkitys. Hän soveltaa oppimaansa käytäntöön, jolloin on kysymys opitun merkityksen syventämisestä ja tämä voi tapahtua vain oppijan itse osallistuessa tiedon käyttötilanteisiin. (Olkinuora 2002, 23.)

Opiskelija antaa omasta suorituksestaan kirjallisen arvioinnin, itsearvioinnin. Se voi perustua esimerkiksi työssäoppimispäiväkirjaan, jolloin hän voi loppuarviointia tehdessään paremmin huomioida kehittymisensä oppimisessa. Samalla opiskelija joutuu kohtaamaan raportin todellisen tekemisen ja itsekritiikin. Raportilla on omat vaatimuksensa, joihin myös Guba & Lincoln (1989, 224) viittaavat. Ensinnäkin itsestään selvänä pidetyt kriteerit, joissa korostuu perusolettamukset kuten faktatiedot, on hyvä kirjata ylös. Retoriikalla on myös oma painoarvonsa. Prosessin kulku kertoo todellisen työnkulun ja -tehtävät. Lopuksi raportin antaman tiedon sovellettavuus raportin lukijan omaan kontekstiin tai tilanteeseen on hyvä huomioida. (Guba & Lincoln 1989, 224.)

9 POHDINTA

Olen tarkastellut ammattiosaamisen näyttöjä eri näkökulmista huomioiden eri toimijat, joita näytöt koskettavat. Näytöt tulevat olemaan suuri muutos perinteiseen ammatillisen osaamisen osoittamiseen. Työelämä on ollut jo pitkään mukana ammatillisen koulutuksen yhteistyökuvioissa, mutta näyttöjen kautta tuon yhteistyön merkittävyys korostuu entisestään. Tämä tulee aiheuttamaan muutoksia varsinkin työpaikkaohjaajien valinnassa, koska heiltä tullaan vaati-
maan tulevaisuudessa työpaikkaohjaajien koulutus. Yrityksissä joudutaan satsaamaan työssä-
oppijoihin entistä enemmän aikaa, koska opiskelijat eivät ole useinkaan valmiita suoriutumaan
kaikesta itsenäisesti. Myös oppilaitoksille on annettu tässä asiassa melkoinen vastuu ja usein
se kohdistuu ohjaaviin opettajiin. Opettajilta odotetaan työpaikoilla työpaikkaohjaajien ohja-
usta opiskelijoiden ohjauksen lisäksi. Ohjausta tullaan tarvitsemaan varsinkin näyttöjen suun-
nittelussa ja arvioinnissa. Siksi pidänkin tärkeänä, että näyttöjen kohdalla kiinnitettäisiin myös
erityishuomiota niihin opettajiin, jotka näyttöjä tulevat työstämään ja arvioimaan.

Tällä hetkellä työpaikkaohjaajien koulutukseen on jouduttu kiinnittämään huomiota. Mutta
vain aika tulee näyttämään, miten hyvin kaikki onnistuu. Näytöt ovat opiskelijan kannalta
hyvä asia. Hän pääsee niiden avulla näyttämään todellista osaamistaan, ja jos sen onnistuu
tekemään työpaikalla, voi se tarjota opiskelijalle myöhemmin myös työpaikan. Näytössä opis-
kelija joutuu lisäksi osoittamaan kokonaisnäkemyksensä omista opinnoistaan. Pystyäkseen
suunnittelemaan ja toteuttamaan näytön, huomioiden samalla opetussuunnitelman perusteiden
tavoitteet ja arviointikriteerit, joutuu hän selvittämään itselleen tarkkaan opintojensa sisällön
ja tarkoituksen. Tämä palvelee opiskelijaa hänen ammatillisessa kasvussaan kohti ammatilai-
suutta.

Ammattiosaamisen näytöt tuovat paljon haasteita ja paljon on vielä tehtävää, jotta näyttöjen
suorittaminen alkaa sujua ilman suurempia vaikeuksia. Lopuksi ne kuitenkin tuovat opiskeli-
jan arviointiin ja ammatillisen osaamisen osoittamiseen selkeyttä, tarkennusta ja mahdolli-
suuksia opiskelijan ammatilliseen suuntautumiseen. Näytöt tarjoavat mahdollisuuksia varsin-
kin niille opiskelijoille, jotka oppivat paremmin tekemällä ja näyttämällä kuin kirjoittamalla
tai luokassa istumalla. Näytöt tarjoavat elämyksiä onnistumiseen.

LÄHTEET

Daavittila, O., Keijonen, M., Laine, M. ym. 2006. Valmis näyttöön! Keskuspuiston ammattiohjeiston ESR-hanke. Loimaa: Priimus Paino Oy.

Guba, E. G. & Lincoln, Y. 1989. Fourth Generation Evaluation. Newbury Park: Sage.

Koulutuksen vaikuttavuus ja arviointi opiskeluopas lv. 2003–2004. Turun yliopisto avoin yliopisto-opetus.

Olkinuora, E., Jakku-Sihvonen, R. & Mattila, E. (toim.) 2002. Koulutuksen arviointi. Lähtökohdista, malleista ja tilannekatsauksista. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, B:70.

Worthen, B., Sanders, J. & Fitzpatrick, J. 1997. Program Evaluation. Alternative Approaches and Practical Guidelines. New York: Longman.

Koskinen, S. 2003. NÄYTTÖ-projekti Helsingin seudun erilaiset oppijat ry HERO. Luento 4/2003.

(http://www.oph.fi/ops/ammattillinenkoulutus/naytot/Kuvallisen_ilmaisuun_pt_nayttoaineisto_300306.pdf)

LIITTEET

Liite 1. Opiskelijan opas (15 s.)

Liite 2. Seinäjoen koulutuskeskuksen ammattiosaamisen näytön arviointilomake (2 s.)

LIITE 1. Opiskelijan opas

AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT KUVALLISEN ILMAISUN PERUSTUTKINNOSSA

Opiskelijan opas

SISÄLTÖ

1	NÄYTTÖJEN SJOITTUMINEN OPETUSSUUNNITELMAAN JA TYÖSSÄOPPIMISEEN.....	3
2	NÄYTÖN TAVOITTEET	3
3	NÄYTÖN TEHTÄVÄT	4
4	NÄYTÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN	4
	4.1 Ammattiosaamisen näytön aikainen ohjaus.....	5
	4.2 Ammattiosaamisen näyttöaineisto opintokokonaisuuksittain.....	5
	4.2.1 Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot.....	6
	4.2.2 Graafisen suunnittelun opinnot	7
5	NÄYTÖN ARVIOINTI.....	8
	5.1 Yleisiä arviointiohjeita arviointikohteittain	9
	5.2 Arvioinnin kohteet ja kriteerit opintokokonaisuuksittain	10

1 NÄYTTÖJEN SIJOITTUMINEN OPETUSSUUNNITELMAAN JA TYÖSSÄOPPIMISEEN

Nuorten ammatillisiin perustutkintoihin liitettiin ammattiosaamisen näytöt 1.8.2006 alkaen, ja ammatillinen koulutus uudistuu uuden lain myötä. Opetussuunnitelmiin lisätään ammatillisen osaamisen näytöt, joiden myötä oppilaitosten ja työelämän yhteistyö tiivistyy.

Tavoitteena on myös opiskelijoiden entistä parempi ammattitaito koulun lopettamisvaiheessa.

Ammattiosaamisen näytöt ovat opiskelun aikana järjestettäviä opinnäytteitä, joissa opiskelija näyttää käytännön työtehtävissä, miten hyvin hän on saavuttanut opintojen edellyttämän ammattitaidon. **Ammattiosaamisen näytöt ovat osa ammatillisia aineita** eivätkä koske yhteisiä ja vapaasti valittavia opintoja.

Ammattiosaamisen näytöt voivat olla erillisiä näyttötilaisuuksia työpaikoilla tai oppilaitoksissa, opinnäytteitä työssäoppimisen jaksoilla, portfolioita tai opinnäytetöitä. Osaamisen arviointi tehdään yhteistyönä opiskelijan, opettajan ja työelämän edustajan kanssa. Uusituissa opetussuunnitelmissa painotetaan erityisesti ammattiosaamisen näyttämistä työpaikoilla työssäoppimisjaksojen yhteydessä.

Ammattiosaamisen näyttöjen toteuttaminen

Ammattiosaamisen näytöt toteutetaan koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhteistyönä.

Ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamista varten koulutuksen järjestäjä asettaa kolmikantaisen toimielimen. Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa ovat mukana työelämän edustajat (työpaikkaohjaajat), opettajat ja opiskelijat.

2 NÄYTÖN TAVOITTEET

Ammattiosaamisen näytöt on lisätty ammatillisiin perustutkintoihin, jotta

1. työelämäyhteistyö lisääntyisi
 - a. painopiste keskeisessä työelämän edellyttämässä ammattitaidossa
 - b. osaamisen näyttäminen aidoissa työtilanteissa
 - c. valmistuvien opiskelijoiden työllistyminen
2. erilaiset tavat oppia otettaisiin huomioon
 - a. tekemällä oppiminen
 - b. monipuoliset opintojen suorittamistavat
3. arviointi olisi monipuolista ja yhdenmukaista
4. opetusta ja ohjausta kehitettäisiin.

3 NÄYTÖN TEHTÄVÄT

Näytöllä on kaksi tehtävää:

- 1) Ammattitaidon olemassaolon osoittaminen
- 2) Opiskelijan ammatillisen kasvun tukeminen

Tutkinnon suorittaminen edellyttää muutakin kuin näytön läpäisyä. Näytöt ovat osa opiskelijan arviointia, sillä opintokokonaisuuden arvosana ei yleensä muodostu pelkän näytön perusteella. Osaamista voi osoittaa myös muulla tavalla.

4 NÄYTÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

Ammatillisen osaamisen näytön voi suorittaa työssäoppimisen yhteydessä, oppilaitoksessa tai portfolion yhteydessä.

Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa ovat mukana

- koulutuksen järjestäjä
- koulutuksen järjestäjän nimeämä toimitus
- opettajat
- työelämän edustajat
- opiskelijat

Opiskelija voi hyödyntää kansallista näyttöaineistoa seuraavasti:

- perehtyessään ammattiosaamisen näytön tavoitteisiin sekä arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin
- suunnitellessaan ammattiosaamisen näyttöä ja sopiessaan siitä ja sen ajankohdasta opettajan ja työelämän edustajan kanssa
- arvioidessaan omaa osaamistaan

Opettajan vastuulla on selvittää opiskelijan mahdolliset oppimisvaikeudet ja muut osaamisen osoittamisen esteet. Ne otetaan huomioon näytön suunnittelussa siten, että opiskelijan on mahdollista näyttää todellinen osaamisensa. Arviointikriteerit on näyttöaineistoissa ilmaistu selkeästi työhön liittyvänä toimintana ja tekemisenä, joten ne soveltuvat hyvin myös erityisopiskelijoiden ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnin pohjaksi.

4.1 Ammattiosaamisen näytön aikainen ohjaus

Ammattiosaamisen näytön alkaessa

- 1) käydään tarvittaessa läpi vielä ammattiosaamisen näyttösuunnitelma
 - a) ammattiosaamisen näytön toteutus
 - b) tuen ja ohjauksen tarve
- 2) selostetaan tilanne
 - a) kuvataan näytön eteneminen
 - b) muistutetaan pelisäännöistä
- 3) käydään läpi tehtävä ja varmistetaan ymmärtäminen

Ammattiosaamisen näytön aikana

- 1) opiskelija saa yksilöllistä ohjausta tarvitessaan työpaikkaohjaajalta ja/tai opettajalta
- 2) opiskelija saa vertaistukea työ- tai opiskelukavereiltaan
- 3) opiskelija saa kannustavaa palautetta ja tukea kynnykskohdissa

Ammattiosaamisen näytön loppuessa

- 1) arviointikeskustelu
 - a) käydään mielellään välittömästi ammattiosaamisen näytön jälkeen
 - b) arviointi on kannustavaa ja monipuolista
 - c) opiskelijan itsearviointi, omien tunteuksien läpikäyminen
 - d) vahvuuksista ja kehittämisalueista keskustellaan, ja ne kirjataan myös arviointilomakkeelle
 - e) sovitaan mahdollisesta uusintanäytöstä ja tukitoimista ennen sitä.

4.2 Ammattiosaamisen näyttöaineisto opintokokonaisuuksittain

Tutkinnon yhteisten ammatillisten opintojen opintokokonaisuuksien näytöt ovat pakollisia kaikille opiskelijoille. Koulutusohjelmittain eriytyvien opintokokonaisuuksien näytöt ovat pakollisia kyseisen koulutusohjelman valinneelle. Opiskelijan on osoitettava osaamisensa näytöillä myös valitsemisissa valinnaisissa ammatillisissa opinnoissa. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttöjen lukumäärän siten, että kaikkien ammatillisten opintokokonaisuuksien osaaminen tulee näytettyä.

4.1.1 Tutkinnon yhteiset ammatilliset opinnot

Kuvallisen ilmaisun perusosaaminen, 15 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- visuaalisen viestinnän työvälineiden, -menetelmien ja materiaalien käyttö
- tekijänoikeuksien ja eettisten sääntöjen huomioon ottaminen toiminnassa
- alan teknisen ja taiteellisen kehityksen huomioonottaminen toiminnassa

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija valmistaa visuaalisen viestinnän teoksen tai tuotteen. Hän valitsee graafisen suunnittelun, kuva- ja mediataiteen tai valokuvauksen ilmaisutavan sekä siihen sopivat ympäristöystävälliset työmenetelmät, materiaalit ja välineet käyttötarkoituksen mukaan.

Esimerkkejä näytöistä

Kuvallisen ilmaisun perusosaaminen voidaan näyttää omana näyttönään tai osanäyttöinä koulutusohjelman valinnaisten opintojen näyttöjen yhteydessä.

- Opiskelija kuvaa omia teoksiaan työnäyttekansiota varten. Hän tallentaa kuvat sähköiseen muotoon ja käsittelee ne tulostusvalmiiksi. Opiskelija arkistoi tiedoston.
- Opiskelija valitsee kuvamateriaalistaan työn. Hän liittää kuvan osaksi painotuotetta ja tallentaa kokonaisuuden sähköiseen muotoon.

Esteettinen osaaminen, 10 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- esteettisyys ilmaisussa
- visuaalisen kulttuurin huomioon ottaminen työskentelyssä.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija hyödyntää kulttuurista ja esteettistä tietoa havainnoissaan. Hän tuntee ja käyttää visuaalisen viestinnän peruskäsitteitä. Opiskelija arvioi sanallisesti yhden tai useamman teoksen tai tuotteen esteettisyyttä ja tyyllillisiä vaikutteita. Teos tai tuote voi olla opiskelijan oma tai jonkun toisen tekemä. Esittelystä tai keskustelusta ilmenee opiskelijan ymmärrys taiteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksesta sekä visuaalisen ympäristön havainnoinnista.

Esimerkkejä näytöistä

Esteettinen osaaminen voidaan näyttää omana näyttönään tai osanäyttöinä koulutusohjelman valinnaisten opintojen näyttöjen yhteydessä.

- Opiskelija esittelee oman näyttelynsä tai oman osuutensa ryhmänäyttelystä. Hän kertoo omista lähtökohdistaan ja niiden toteutumisesta teoksissa.
- Opiskelija tekee raportin päättötyöstään. Raportissaan hän esittelee päättötyönsä tavoitteet, taustat ja vaikutteet sekä arvioi tavoitteidensa toteutumista.
- Opiskelija esittelee galleriassa esillä olevan näyttelyn. Opiskelija valmistautuu esittelyyn ottamalla selvää taiteilijasta sekä töiden lähtökohdista ja taustoista.
- Opiskelija pitää esityksen valitsemastaan taiteilijasta ja tämän tuotannosta. Hän valmistautuu ottamalla selvää taiteilijasta ja esittelee tämän tuotantoa kuvaesimerkein.

- Opiskelija esittelee asiakkaalle saamansa tehtävän luonnoksia tai lopputulosta. Hän perustelee valintojaan ja sitä, miten on ratkaisuihin päätynyt.

Visuaalinen osaaminen, 15 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- kuvallisen ajattelun ja visuaalisen viestinnän esittämistapojen käyttö luovassa ilmaisussa.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija tekee töitä, joissa hän soveltaa kuva-, väri-, muoto- ja tilasommittelua. Hän kokeilee eri sommitteluvaihtoehtoja ja valitsee niistä sen, joka vastaa hänen haluamaansa visuaalista vaikutelmaa. Opiskelija analysoi ja perustelee teoksessaan tai tuotteessaan tekemänsä valinnat.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija maalaa, vedostaa, veistää tai muovailee sarjan töitä.
- Opiskelija suunnittelee painotuotteen.
- Opiskelija kuvaa ja valmistaa kuvasarjan.

4.1.2 Graafisen suunnittelun opinnot

Graafisen suunnittelun perusosaaminen, 15 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- laadukkaan viestintätuotteen suunnittelu ja toteutus asiakkaalle.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija suunnittelee painotuotteen ja käyttää sanoman visualisoinnissa valitsemiaan kuvallisia ja typografisia ilmaisumuotoja. Hän tekee työnsä aikataulun mukaisesti painovalmiiksi sähköisessä laiteympäristössä ja selvittää työn toteutuskustannukset.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija kuvittaa ja taittaa lehtiartikkelin tai osan lehdestä.
- Opiskelija suunnittelee ja toteuttaa painovalmiin esitteen, näyttelykutsun ja julisteen.
- Opiskelija suunnittelee ja toteuttaa painovalmiin esitteen.

Graafinen muotoilu, 15 ov

Näytössä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- yritysilmeen, markkinointiviestinnän ja mainonnan graafinen muotoilu
- näyttely- ja pakkaussuunnittelu
- merkki- ja tunnusmuotoilu.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija valmistaa laadukkaan graafisen muotoilun tuotteen asiakkaalle. Hän voi suunnitella näyttelyn tai pakkauksen tai muotoilla yritysilmeeen, tunnuksen, merkin tai mainonnan.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija osallistuu yrityksen visuaalisen ilmeen ja graafisen ohjeiston suunnitteluun ja toteuttamiseen.
- Opiskelija osallistuu tuotteen tai palvelun mainoskampanjan toteuttamiseen. Hän laatii tuotteelle ulkoasun sekä mainoskampanjan printti- tai verkkomediaan.
- Opiskelija ideoi ja suunnittelee olemassa olevalle tuotteelle pakkauksen. Hän hyödyntää työskentelyssään mahdollista graafista ohjeistoa.
- Opiskelija ideoi ja suunnittelee olemassa olevalle tuotteelle messuosaston. Hän hyödyntää työskentelyssään mahdollista graafista ohjeistoa.

Kustannusgrafiikka, 10 ov

Näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- julkaisun ulkoasun suunnittelu ja toteutus
- graafisen teknologian perusasioiden soveltaminen
- sähköinen visuaalinen viestintä.

Näytön kuvaus

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija soveltaa graafisen suunnittelun perusasioita painetun tai sähköisen julkaisun suunnittelussa.

Esimerkkejä näytöistä

- Opiskelija suunnittelee kirjan muodon, sidostavan, layoutin ja kannet.
- Opiskelija suunnittelee aikakauslehden layoutin ja taiton.
- Opiskelija suunnittelee www-sivujen ulkoasun.

5 NÄYTÖN ARVIOINTI

Arvioitaessa näyttöaineistoa arvioinnin kohteet ja kriteerit tulee olla kirjoitettu selkeällä kielellä ja ymmärrettävästi. Arvioinnin kohteet ja kriteerit mahdollistavat yksilöllisen arvioinnin suunnittelun. Ne kuvaavat keskeistä osaamista. Arvioinnissa tulee olla maininta, että tarvittaessa laaditaan mukautetut arviointikriteerit.

5.1 Yleisiä arviointiohjeita arviointikohteittain

Työtehtävien hallinta:

Seurataan

- 1) opiskelijan tekemien materiaalivalintojen oikeellisuutta ja sitä, pystyykö hän saattamaan materiaalit käyttökuntoon
- 2) kuinka hyvin hän hallitsee käyttämänsä työmenetelmän ja käyttääkö hän tehokkaasti työssä tarvittavia työvälineitä
- 3) kuinka hyvin hän huolehtii työvälineistään työn päätyttyä ja onko hän osannut määritellä oikein tarvitsemansa materiaalin määrän

Työprosessin hallinta:

Seurataan

- 1) kykeneekö opiskelija osallistumaan oman työnsä suunnitteluun ja miten hyvin hän ymmärtää eri työvaiheiden tarkoituksen
- 2) kuinka itseohjautuvasti hän kykenee siirtymään työvaiheesta seuraavaan ja saattamaan työnsä valmiiksi
- 3) kuinka hyvin opiskelijan näytössä valmistama tuotos vastaa sille asetettuja kokonaisvaatimuksia

Työn perustana olevan tiedon hallinta:

Seurataan

- 1) miten hyvin näytön antaja tuntee työssä tarvittavan tietopohjan ja pystyy soveltamaan tietoa työn suorittamisessa kiitettävän tuloksen saavuttamiseksi

Työturvallisuuden hallinta:

Seurataan

- 1) onko opiskelijalla tehtäväänsä nähden riittävän hyvät tiedot työkyvyn ylläpitämisestä ja työhön liittyvistä vaaratekijöistä
- 2) noudattaako hän työstä annettuja turvallisuusohjeita ja määräyksiä
- 3) kykeneekö hän suunnittelemaan itselleen ergonomisesti terveellisen työympäristön

Kaikille aloille yhteinen yleisosaaminen:

Arvioidaan

- 1) oppimistaitoja (tiedonhankintavalmiudet)
- 2) ongelmanratkaisutaitoja (joustavuus, innovatiivisuus)
- 3) vuorovaikutus- ja viestintätaitoja (suullinen ja kirjallinen viestintä, tietotekniikan käyttö)
- 4) yhteistyötaitoja (kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa, toisten ihmisten huomioon ottaminen)
- 5) eettisiä ja esteettisiä taitoja (vastuuntuntoisuus, kauneus- ja kulttuuriarvojen ymmärrys)

Yhteiset painotukset:

Opiskelijan valmiudet

- 1) kestävän kehityksen edistämiseen (säästäväisyys, jätteistä huolehtiminen)
- 2) teknologian ja tietotekniikan hyödyntämiseen (Internet ym.)
- 3) yrittäjyyteen (oma-aloitteisuus, kekseliäisyys, oman työn arvostus yms.)
- 4) laadukkaaseen ja asiakaslähtöiseen toimintaan (laadunhallinta, asiakasajattelu ym.)
- 5) kuluttajaosaamiseen (oikeudet, vastuut, velvollisuudet ym.)

5.2 Arvioinnin kohteet ja kriteerit opintokokonaisuuksittain

Kuvallisen ilmaisun perusosaaminen, 15 ov

Näytön arviointi

- Kestävän kehityksen edistäminen arvioidaan työtehtävän hallinnan yhteydessä.
- Eettiset ja esteettiset taidot arvioidaan työprosessin hallinnan arvioinnin yhteydessä.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	TYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Visuaalisen viestinnän teoksen tai tuotteen valmistaminen	tekee ohjattuna visuaalisen viestinnän teoksen tai tuotteen.	tekee valmiin visuaalisen viestinnän teoksen tai tuotteen.	kehittää eri ratkaisumalleista laadukkaan valmiin visuaalisen viestinnän teoksen tai tuotteen.
Työtehtävän hallinta Visuaalisen viestinnän työvälineiden käyttö	käyttää ohjattuna visuaalisen viestinnän materiaaleja, työvälineitä ja menetelmiä. valitsee ympäristöystävällisiä työmenetelmiä ja materiaaleja.	käyttää graafisen suunnittelun, kuva- ja mediataiteen sekä valokuvauksen ilmaisutapaa, materiaaleja, työvälineitä ja menetelmiä. valitsee ympäristöystävällisiä työmenetelmiä ja materiaaleja.	käyttää itsenäisesti ja luovasti graafisen suunnittelun, kuva- ja mediataiteen sekä valokuvauksen ilmaisutapoja, materiaaleja, työvälineitä ja menetelmiä. valitsee ympäristöystävällisiä työmenetelmiä ja materiaaleja.

Esteettinen osaaminen, 10 ov

Näytön arviointi

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	TYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
<p>Työprosessin hallinta</p> <p>Visuaalisen ympäristön havainnointi ja tulkinta</p> <p>Visuaalisen viestinnän kulttuurin hyödyntäminen omassa työskentelyssä</p>	<p>havainnoi ohjattuna visuaalista ympäristöä.</p> <p>valitsee ohjattuna sopivan esteettisen visuaalisen viestinnän ilmaisutavan.</p>	<p>käyttää havaintojaan ilmaisussaan.</p> <p>valitsee itsenäisesti visuaalisen viestinnän ilmaisutavan.</p>	<p>käyttää havaintojaan ja tulkintojaan hyväkseen työskentelyssään.</p> <p>hankkii tietoa kulttuureista tai kohderyhmästään.</p> <p>valitsee itsenäisesti itselleen sopivan visuaalisen viestinnän ilmaisutavan.</p>
<p>Työn perustana olevan tiedon hallinta</p> <p>Visuaalisen viestinnän historian tunteminen</p>	<p>erottaa eri tyylit ja tyylivirtaukset.</p>	<p>erottaa eri tyylit ja tyylivirtaukset ja havainnoi visuaalista ympäristöään.</p>	<p>erottelee ja analysoi eri tyylejä, tyylivirtauksia ja havaintojaan visuaalisesta ympäristöstä.</p> <p>tunnistaa visuaalisen viestinnän historiaa ja viestintäkulttuuria.</p>

Visuaalinen osaaminen, 15 ov

Näytön arviointi

- Kestävän kehityksen edistäminen arvioidaan työprosessin hallinnan arvioinnin yhteydessä.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	TYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Kuva-, väri-, muoto- ja tilasommittelun käyttö työskentelyssä	käyttää ohjatusti kuva-, väri-, muoto- ja tilasommittelun perustekijöitä työskentelyssään. tekee töitä, joissa tarvitaan käden ja silmän yhteistyötä. ilmaisee ohjattuna mielikuviaan. ottaa vastaan kuvakritiikkiä ja ottaa ohjattuna sen huomioon oman toimintansa kehittämisessä.	käyttää kuva-, väri-, muoto- ja tilasommittelun perustekijöitä työskentelyssään. käyttää käden ja silmän yhteistyötä visuaalisessa ilmaisussaan. ilmaisee mielikuviaan visuaalisesti. ottaa vastaan ja hyödyntää saamaansa kuvakritiikkiä oman toimintansa kehittämisessä.	soveltaa kuva-, väri-, muoto- ja tilasomittelua. käyttää suunnitelmallisesti ja luovasti käden ja silmän yhteistyötä visuaalisessa ilmaisussaan. ilmaisee mielikuviaan, ajatuksiaan ja tunteitaan visuaalisesti. hyödyntää, soveltaa ja suhteuttaa saamaansa kuvakritiikkiä oman toimintansa kehittämisessä.
Työtehtävän hallinta Visuaalisen viestinnän esittämistapojen ja alan materiaalien, työvälineiden ja menetelmien käyttö	käyttää alan keskeisimpiä materiaaleja, työvälineitä ja menetelmiä.	käyttää visuaalisen viestinnän esittämistapoja työskennellessään itsenäisesti alan keskeisillä materiaaleilla, työvälineillä ja menetelmillä.	soveltaa visuaalisen viestinnän esittämistapoja työskennellessään alan eri materiaaleilla, työvälineillä ja menetelmillä.
Työn perustana olevan tiedon hallinta Kuva- ja tuoteilmaisun havainnointi	käyttää vähintään yhtä kuva-analyysimenetelmää.	havainnoi kuva- ja tuoteilmaisua.	havainnoi ja tulkitsee kuva- ja tuoteilmaisua. erottaa merkityksellisen turhasta.

Graafisen suunnittelun perusosaaminen, 15 ov

Näytön arviointi

- Teknologian ja tietotekniikan hyödyntäminen arvioidaan työtehtävän hallinnan arvioinnin yhteydessä.
- Oppimistaidot arvioidaan työprosessin hallinnan arvioinnin yhteydessä.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	TYYYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Viestintätuotteen suunnittelu ja toteuttaminen, idean tuottaminen kuvaksi, työvaiheiden määrittely	avustaa viestintätuotteen suunnittelussa ja toteutuksessa siten, että havainnollistaa ja toteuttaa ohjattuna ja ohjeiden mukaan informaatiografiikkaa, kaavioita ja taulukoita. käyttää typografian perussääntöjä.	suunnittelee tuotteen, joka sisältää kohderyhmäajattelua. visualisoi sanoman kuvaksi. käyttää typografian perussääntöjä siten, että painotuote on helppolukuinen.	suunnittelee ja toteuttaa laadukkaan ja kohderyhmän huomioonottavan tuotteen asiakkaalle. visualisoi sanoman kuvaksi sen käyttötarkoituksen mukaan. valmistaa tai valitsee julkaisuun tarkoituksenmukaisen ja laadukkaan kuvituksen. laatii typografisia suunnitelmia ja valitsee tuotteeseen tarkoituksenmukaisen tekstin painoasun. suunnittelee ajankäyttönsä ja työskentelee suunnitelman mukaan.
Työtehtävän hallinta Työvälineiden, laitteiden ja ohjelmien käyttö	käyttää julkaisujen toteutuksessa tietotekniikkaa.	käyttää alan keskeisiä perinteisiä ja nykyaikaisia työmenetelmiä. valitsee tuotteelle painatusmenetelmän ja materiaalit.	käyttää alan keskeisiä perinteisiä ja moderneja tekniikoita, menetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti. valitsee tuotteelle sopivan painatusmenetelmän ja -materiaalit.
Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Vuorovaikutus- ja viestintätaidot	toimii vuorovaikutus-tilanteissa ja ryhmän jäsenenä.	työskentelee itsenäisesti tai työryhmän jäsenenä.	työskentelee itsenäisesti ja työryhmän jäsenenä.

Graafinen muotoilu, 15 ov

Näytön arviointi

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	TYYYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Viestin välittyminen, idea ja työvaiheet	avustaa suunnittelu- ja valmistusprosessin työvaiheissa. toteuttaa ohjeiden mukaan viestintätuotteen. työskentelee annetun aikataulun mukaisesti.	suunnittelee graafisen muotoilun tuotteen asiakkaalle. esittää luonnoksensa. käyttää graafisen muotoilun perusasioita. työskentelee annetun aikataulun mukaisesti.	suunnittelee laadukkaan graafisen muotoilun tuotteen asiakkaalle. esittää havainnolliset luonnoksensa suunnitelmistaan. soveltaa suunnittelussa graafisen muotoilun perusasioita. työskentelee annetun aikataulun mukaisesti.
Työn perustana olevan tiedon hallinta Suunnitelman esittäminen visuaalisesti	tekee ohjeiden mukaan graafisen muotoilun puhtaaksi piirtämistä. käyttää tarvittavaa tietotekniikkaa.	esittää tilaa ja kolmiulotteisia kappaleita piirtämällä. käyttää tarvittavaa tietotekniikkaa.	piirtää kolmiulotteisen tilan ja kappaleen sekä tekee kaksiulotteisten suunnitelmien pohjalta kolmiulotteisia malleja. käyttää tarvittavaa tietotekniikkaa.
Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Vuorovaikutus- ja viestintätaidot	toimii vuorovaikutustilanteissa ja ryhmän jäsenenä.	työskentelee vuorovaikutustilanteissa ja ryhmän jäsenenä.	työskentelee itsenäisesti ja työryhmän jäsenenä erilaisissa suunnittelu-tehtävissä ja tilanteissa.

Kustannusgrafiikka, 10 ov

Näytön arviointi

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	TYYYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Painotuotteen ulkoasun suunnittelu	toteuttaa ohjatusti sähköisiä viestintätuotteita ja niiden osia. käyttää annettujen ohjeiden mukaan tietotekniikkaa suunnittelutehtävissä. työskentelee annetun aikataulun mukaisesti.	suunnittelee julkaisun, joka on tuotantoteknisesti hyväksyttävä. käyttää typografian perussääntöjä siten, että painotuote on helppolukuinen. työskentelee annetun aikataulun mukaisesti.	suunnittelee ja toteuttaa tuotantotekniset vaatimukset täyttävän painotuotteen ja sähköisen julkaisun ulkoasun. soveltaa typografian sääntöjä ja graafisen teknologian perusasioita. työskentelee annetun aikataulun mukaisesti.
Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Vuorovaikutus- ja viestintätaidot	toimii vuorovaikutustilanteissa ja ryhmän jäsenenä.	työskentelee vuorovaikutustilanteissa ja ryhmän jäsenenä.	työskentelee itsenäisesti ja työryhmän jäsenenä erilaisissa suunnittelu-tehtävissä ja tilanteissa.

Lähdeaineistona on käytetty opetushallituksen tuottamaa kansallisen ammattiosaamisen näyttöaineistoa. Lisätietoa löytyy osoitteesta:

http://www.oph.fi/ops/amatillinenkoulutus/naytot/Kuvallisen_ilmalaisun_pt_nayttoaineisto_300306.pdf.

Opiskelijan nimi ja ryhmä			
Perustutkinto			
Koulutusohjelma / Ammattiala			
Opintokokonaisuus / Opintokokonaisuuden osa			
Näyttöpaikka			
Näyttöaika		Arviointipäivä	

Lyhyt kuvaus ammattiosaamisen näytöstä
--

Arviointikeskusteluun osallistuvat opiskelijan lisäksi opettaja tai työnantajan edustaja tai molemmat. Arvioinnista päättävät opettaja tai työnantajan edustaja tai molemmat. Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan vain niitä arviointikohteita, jotka ko. näytössä tulevat luontevasti esille. Lopullinen arviointi ei ole laskennallinen keskiarvo. Arviointikohteiden keskinäinen vaikutus lopullista arvosanaa sovittaessa määräytyy työtehtäväkohtaisesti.

Arviointikohte	Arviointiasteikko on T1-K5	Opiskelija	Työelämän edustaja	Opettaja	Yhteinen arviointi
1. Työprosessin hallinta					
2. Työtehtävän hallinta (työmenetelmät, välineet ja materiaalit)					
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta					
4. Työturvallisuuden hallinta					
5. Ydinosaaminen					
6. Yhteiset painotukset					

Ammattiosaamisen näytön arvosana	
----------------------------------	--

Perustelut ammattiosaamisen näytön arviointiin ja/tai täydentämis- tai uusimistarpeeseen
Lisäteksti kääntöpuolella ☐

Suunnitelma ammattiosaamisen näytön täydentämisestä tai uusimisesta
Lisäteksti kääntöpuolella ☐

	Opiskelija	Työelämän edustaja	Opettaja
Allekirjoitus			
Nimen- selvennys			

